

Ραψωδία Α

στ. 1-53

Το προοίμιο – Η ικεσία του Χρύση

ΕΝΟΤΗΤΕΣ

- 1η ενότητα: στ. 1-7 Προοίμιο – Επίκληση της Μούσας.
2η ενότητα: στ. 8-11 Ο Απόλλωνας υπεύθυνος για την έχθρα Αγαμέμνονα – Αχιλλέα.
3η ενότητα: στ. 12-24 Ο Χρύσης στο στρατόπεδο των Αχαιών και το αίτημά του.
4η ενότητα: στ. 25-33 Η άρνηση του Αγαμέμνονα.
5η ενότητα: στ. 34-43 Η προσευχή του Χρύση.
6η ενότητα: στ. 44-53 Ο Απόλλωνας στέλνει λοιμό στο αχαϊκό στρατόπεδο.

ΠΡΟΟΙΜΙΟ (στ. 1-7)

Το προοίμιο αποτελεί κοινό χαρακτηριστικό κάθε επικού ποιήματος και αποτελείται από τρία μέρη:

1. **Επίκληση στη Μούσα** (ο ποιητής καλεί τη Μούσα να τον βοηθήσει να αφηγηθεί τα γεγονότα).
2. **Διήγηση** (η υπόθεση του έπους με πολύ λίγα λόγια).
3. **Παράκληση** (ο ποιητής ζητά από τη Μούσα να αρχίσει τη διήγησή της από κάποια συγκεκριμένη χρονική στιγμή ή απ' όπου θέλει η ίδια).

Στο προοίμιο της Ιλιάδας βρίσκουμε τα δύο πρώτα μέρη, ενώ, μολονότι δίνεται η χρονική αφετηρία της αφήγησης στους στ. 6-7, δεν υπάρχει τυπικά η παράκληση.

1. ΕΠΙΚΛΗΣΗ (στ. 1):

Ο ποιητής επικαλείται τη Μούσα της επικής ποίησης (Καλλιόπη) να του χαρίσει την έμπνευση. Την εποχή του Ομήρου οι άνθρωποι πίστευαν πως η ποιητική δημιουργία έχει θεία έμπνευση. Η Μούσα φωτίζει τους εμπνευσμένους αοιδούς ή μιλάει με το στόμα τους (αυτό δίνει στους αοιδούς επισημότητα και ιεροπρέπεια). Η επίκληση της Μούσας υπάρχει στην αρχή του κάθε έπους.

2. ΔΙΗΓΗΣΗ (στ. 2-7):

(στ. 2-5): δίνεται συνοπτικά η υπόθεση του έργου

(στ. 6-7): ορίζεται η αφετηρία της αφήγησης και δίνεται το όνομα του πρωταγωνιστή

- ✓ **Οι ήρωες του έπους:** ο πρωταγωνιστής του έργου ο Αχιλλέας, ο συμπρωταγωνιστής του έργου ο Αγαμέμνωνας - απουσιάζουν οι αντίπαλοι: Τρώες
- ✓ Το θέμα του έπους: ο θυμός του Αχιλλέα και οι ολέθριες συνέπειές του που δίνουν μια ολοκληρωμένη εικόνα του Τρωικού πολέμου
- ✓ Το χρονικό σημείο (αφετηρία) από το οποίο θα αρχίσει η εξιστόρηση :«απ' ότε εφιλονίκησαν και εχωριστήκαν πρώτα»
- ✓ Ο ρόλος των θεών: η δήλωση του ποιητή «και η βουλή γενόνταν του Κρονίδη», που σημαίνει ότι τα γεγονότα θα εξελιχθούν σύμφωνα με το σχέδιο και τη θέληση του Δία

Η παράθεση «άρχων των ανδρών»(στ. 7) εκφράζει την εξουσία του Αγαμέμωνα και υπαινίσσεται μια πρόσκαιρη νίκη. Ο επιθετικός προσδιορισμός ωστόσο που συνοδεύει τον Αχιλλέα «θείος»(στ. 7) φανερώνει τη θεική καταγωγή του ήρωα και βοηθάει τον ακροατή να καταλάβει ποιος θα είναι ο τελικός νικητής της διένεξης.

Να επισημανθεί επίσης ότι η αναφορά του Αχιλλέα στην αρχή (στ. 1) και στο τέλος του προοιμίου (στ. 7) – **σχήμα κύκλου** – υπογραμμίζει τον πρωταγωνιστικό ρόλο του ήρωα στο ιλιαδικό έπος.

ΑΙΤΗΜΑ ΧΡΥΣΗ (στ. 17-22)

1. Προσφώνηση (στ. 17): Απευθύνεται ειδικά στους Ατρείδες «ω γενναιόκαρδοι Αχαιοί, ω βασιλείς Ατρείδες».

2. Διττή ευχή (στ. 18-19):

- ✓ κατάληψη της Τροίας
- ✓ επιστροφή στην πατρίδα

Εύχεται κάτι αντίθετο με τα συμφέροντα της πόλης του, για να απελευθερώσει την κόρη του, είναι σε τραγική θέση.

3. Αίτημα (στ. 20): Να αποδοθεί η κόρη του.

4. Προσφορά λύτρων (στ. 21)

5. Προτροπή για ευλάβεια στον Απόλλωνα (στ. 22): Αν σεβαστούν τον ιερέα του, θα κερδίσουν την εύνοια του – αδιόρατη απειλή ότι σε αντίθετη περίπτωση, θα έχουν να κάνουν μαζί του.

ΑΡΝΗΣΗ ΑΓΑΜΕΜΝΩΝΑ (στ. 25-33)

Ο Αγαμέμνωνας απορρίπτει με προσβλητικό τρόπο το αίτημα του ιερέα. Η στάση του Αγαμέμωνα εντυπωσιάζει με τη σκληρότητα, τον αυταρχισμό και την αφροσύνη της:

- ✓ Αγνοεί τη θέληση του στρατού να ικανοποιηθεί το αίτημα του Χρύση.
- ✓ Σε αυτό το σημείο διαφαίνεται και η σχέση ηγέτη – υπηκόων κατά την ομηρική εποχή, καθώς ο πρώτος επιβάλλει πάντα τη θέληση του, άσχετα με τη γνώμη όλου του λαού.

- ✓ Αντιμετωπίζει με ασέβεια ηλικιωμένο άνθρωπο, δε δείχνει την παραμικρή συμπόνια για τον πόνο του. Διατυπώνει αδικαιολόγητα ακόμη και απειλές εναντίον της ζωής του.
- ✓ Αδιαφορεί για το ότι προσβάλλει ένα σεβαστό ιερέα του Απόλλωνα, προσβολή που αντανακλάται και στον ίδιο το θεό. Ο Αγαμέμνωνας διαπράττει ύβρη, αφού υποτιμά τη δύναμη του θεού, προειδοποιώντας τον Χρύση να μη στηρίζεται στο σκήπτρο του θεού.
- ✓ Απειλεί ότι θα πάρει τη Χρυσήδα μαζί του στην πατρίδα, ως αιχμάλωτη (θεσμός παλλακείας).

ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΧΡΥΣΗ ΣΤΟΝ ΑΠΟΛΛΩΝΑ (στ. 38-43)

1. Επίκληση – Προσφώνηση στο θεό (στ. 38-39)

2. Υπενθύμιση των προσφορών (στ. 40-42): Ο Χρύσης υπενθυμίζει τον ναό που έκτισε για τον Απόλλωνα και τις θυσίες ζώων που έκανε.

Απαραίτητο δομικό μέρος μιας προσευχής ήταν η αναφορά του προσευχόμενου στα έργα που εκτέλεσε για να τιμήσει το θεό, στον οποίο απευθύνεται. Για να μπορέσουν λοιπόν οι πιστοί να ζητήσουν χάρη ή βοήθεια από το θεό, έπρεπε οπωσδήποτε να είχαν προηγουμένως και οι ίδιοι προσφέρει κάτι στο θεό. **Η αρχή της ανταπόδοσης** ίσχυε στις σχέσεις θεών και αρχαίων Ελλήνων.

3. Αίτημα (στ. 43): Ζητά από το θεό να τιμωρήσει τους Αχαιούς για το κακό και την προσβολή που υπέστη.

ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΙΤΗΜΑΤΟΣ ΧΡΥΣΗ (στ. 44-53)

Ο Απόλλωνας συγκατανεύει στο αίτημα του ιερέα του και με το τόξο του σκορπίζει το θάνατο στις τάξεις των Αχαιών. Η απειλή που υπαινίχθηκε ο Χρύσης, όταν αναφέρθηκε στο «μακροβόλον τοξευτήν» (στ. 22), γίνεται πράξη στην τελευταία σκηνή της ενότητας (στ. 44-53). Τη σκηνή συνθέτουν οι εικόνες κυρίως οπτικές και δευτερευόντως ακουστικές. Δεν σκοτώνει τον Αγαμέμνονα που είναι ο φταίχτης αλλά απλούς Αχαιούς, που μάλιστα είχαν υποστηρίξει το αίτημα του ιερέα.

- ✓ οπτική εικόνα: «κατεβαίνει από τον Όλυμπο με τόξο και μ' ολόκλειστη φαρέτρα εις τους ώμους» και παρομοίωση «ομοίαζε την νύχτα»
- ✓ ακουστική εικόνα: «εβρόντησαν επάνω του τα βέλη»
- ✓ ακουστική εικόνα των όπλων «αχός εβγήκε τρομερός απ' τ' ασημένιο τόξο»

ΘΕΟΙ

- ✓ «και η βουλή γινόνταν του Κρονίδη» (στ. 5) : Τίθεται το θέμα της ευθύνης των ηρώων για τις πράξεις τους. Κάτω από την εξουσία του Δία τίθενται όλες οι πράξεις των θνητών. Για να κατορθώσει κάτι κάποιος, χρειάζεται οπωσδήποτε τη βοήθεια του Δία, ο οποίος κινεί τα νήματα στη Ιλιάδα.
- ✓ «Ο Απόλλων, όπου οργίσθηκε του Ατρείδη βασιλέως» (στ. 9): Πίσω από ένα τόσο σημαντικό γεγονός δεν μπορεί παρά να βρίσκεται ένας θεός. Η θεική προέλευση της διαμάχης προϋποθέτει τον ακροατή για τις φοβερές συνέπειες που μπορεί αυτή να έχει. Η εικόνα του αρχαίου θεού

που μας παρουσιάζει ο Όμηρος είναι μια εικόνα ανθρώπινη. Ο Απόλλωνας θυμώνει και ξεσπά εναντίον των θνητών (ανθρωπομορφισμός).

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

ΑΧΙΛΛΕΑΣ: Από την αρχή του έπους ο ποιητής αφήνει να εννοηθεί ότι ο μεγαλύτερος πρωταγωνιστής του έπους θα είναι ο Αχιλλέας. Η φιλονικία του με τον Αγαμέμνονα θα είναι το βασικό θέμα του έπους. Παρουσιάζεται, λοιπόν, ως ένας άνθρωπος γεμάτος πάθος, που παρασύρεται από το έντονο συναίσθημά του, παρορμητικός, ακόμα κι αν αυτή η στάση του οδηγεί το στρατό του σε καταστροφή. Διευκρινίζεται βέβαια από τον ποιητή ότι αίτιος της διχόνοιας είναι ο θεός Απόλλωνας, αφού εκπλήρωσε τη θέληση του Δία, επομένως και οι δύο ήρωες θεωρούνται φερέφωνα της θεϊκής βούλησης και εκτελεστικά όργανα ενός θεϊκού σχεδίου.

ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑΣ: Παρουσιάζεται σκληρός και ανυποχώρητος, που τολμά να θέσει σε κίνδυνο ακόμα και τη ζωή των στρατιωτών του, προκειμένου να ικανοποιήσει τον εγωισμό του. Παρόλο που ο Απόλλωνας έσπειρε την έχθρα ανάμεσα στους δύο Αχαιούς, ο Αγαμέμνονας είναι ο βασιλιάς, ο αρχιστράτηγος ενός πανίσχυρου στρατού, γι' αυτό οφείλει να επιβάλλει τις αποφάσεις του και να μην επιτρέπει σε κατώτερους στρατηγούς να τον αμφισβητούν. Είναι γι' αυτό ίσως δικαιολογημένη η στάση του απέναντι στον Αχιλλέα. Εκείνο που είναι δύσκολο να κατανοήσουμε είναι η θεϊκή προσβολή στην οποία υποκύπτει στο στίχο 28, όταν εξυβρίζει το Χρύση και αμφισβητεί ακόμη και τη δύναμη του θεού Απόλλωνα, που εκπροσωπείται από το πρόσωπο του ιερέα. Είναι ιδιαίτερα ασεβής και αρνητικός απέναντι στον ιερέα – ικέτη Χρύση. Χρησιμοποιεί την κοσμική εξουσία του για να αμφισβητήσει τη θεϊκή.

ΧΡΥΣΗΣ: Ο Χρύσης στους στ. 17-22 με αξιοπρέπεια και περηφάνια παρακαλεί τους εχθρούς του να του επιτρέψουν την κόρη του και να δεχθούν την ικεσία του. Χρησιμοποιεί λόγια ευγενικά και, μάλιστα, εύχεται στους εχθρούς του να νικήσουν τους Τρώες (στ. 17-19) και να επιστρέψουν στην πατρίδα τους ευτυχείς. Τόσο μεγάλος είναι ο πόνος αυτού του πατέρα που θέτει το συμφέρον την πατρίδας του κάτω από το προσωπικό συμφέρον. Κερδίζει αμέσως τη συμπάθεια του Αχαιϊκού λαού. Μετά την άρνηση του Αγαμέμνονα, όμως, και την προσβολή προς το πρόσωπό του, ο ιερέας εκδηλώνει μια τελείως διαφορετική συμπεριφορά: αποσύρεται στη ακροθαλασσιά και προσεύχεται στο θεό Απόλλωνα, ζητώντας του την παραδειγματική τιμωρία των Αχαιών. Ξεσπά σε κατάρες και ζητά εκδίκηση από τον Απόλλωνα. Εμφανίζεται εγωιστής και εκδικητικός στους στ. 38-43.

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- ✓ «αρπάγματα των σκύλων» (στ. 4) : Η ταφή των νεκρών ήταν ιερή και απαραίτητη, προκειμένου να αναπαυθεί η ψυχή του νεκρού. Ήταν θρησκευτικό καθήκον των ζωντανών η ταφή των νεκρών τους. Συχνά, μετά από μια αιματηρή μάχη, γινόταν ανακωχή, για να συλλέξουν και οι δύο αντίπαλες παρατάξεις τους νεκρούς τους και να τους θάψουν.
- ✓ « με λύτρα πλουσιοπάροχα» (στ. 13) : Τα λύτρα χρησιμοποιούνταν για την εξαγορά και την απελευθέρωση αιχμαλώτων.
- ✓ «στο χρυσό σκήπτρο τυλικτό του Φοίβου το στεφάνι» (στ. 14) : Χρυσό σκήπτρο και στεφάνια, δηλαδή στέμματα, κρατούσαν οι ιερείς. Ήταν ιερατικά σύμβολα.
- ✓ «κοίλα πλοία» (στ. 27) / «Των πλοίων» (στ. 49) : Στα ομηρικά χρόνια η ναυπηγική τέχνη ήταν

πολύ εξελιγμένη. Τα είδη πλοίων που αναφέρονται από τον Όμηρο είναι δύο: τα κοίλα και τα πολεμικά.

- ✓ «αργυρότοξε» (στ. 38) : Ο Απόλλωνας χαρακτηρίζεται ως «ασημότοξος». Συνήθως οι θεοί παρουσιάζονται να έχουν ως σύμβολά τους πολύτιμα αντικείμενα.
- ✓ «εάν σου έκτισα ναόν» (στ. 40) : Πρόκειται για αναχρονισμό. Στα χρόνια του Τρωϊκού πολέμου δε λατρεύονταν σε ναούς οι θεοί. Ως τόποι λατρείας χρησιμοποιούνταν τεμένη και άλση, όπου υπήρχε και βωμός του θεού.
- ✓ «και αφού τους σκύλους έπληξε και τα μουλάρια πρώτα» (στ. 51) : Στο στρατόπεδο χρησιμοποιούσαν σκυλιά για ανίχνευση θηραμάτων και μουλάρια για μεταφορά πολεμοφοδίων.
- ✓ «και των νεκρών παντού πυρές εκαίαν» (στ. 53) : Στην εποχή του Ομήρου, οι άνθρωποι έκαιγαν τους νεκρούς, δε συνέβαινε όμως το ίδιο και κατά τα χρόνια της Τρωϊκής εκστρατείας που οι νεκροί θάβονται. Πρόκειται για αναχρονισμό του Ομήρου, ο οποίος μεταφέρει μια ταφική συνήθεια της εποχής του σε μια παλιότερη εποχή.

ΤΡΟΠΟΙ ΑΦΗΓΗΣΗΣ

Η αφήγηση του Ομήρου δεν ακολουθεί τη χρονολογική σειρά των γεγονότων. Αρχίζει από ένα κρίσιμο συμβάν του δέκατου και τελευταίου χρόνου της πολιορκίας, δηλαδή το θυμό του Αχιλλέα και τις επιπτώσεις του. Πρόκειται για αφήγηση **in medias res**.

Όσον αφορά τους τρόπους αφήγησης έχουμε και τις τρεις βασικές μορφές που παρατηρούνται στον Όμηρο:

- ✓ Αφήγηση σε πρώτο πρόσωπο, όταν ο ποιητής απευθύνεται στη Μούσα.
- ✓ Δραματική αφήγηση, (ευθύς λόγος) με την παράκληση που απευθύνει ο Χρύσης στους Έλληνες, την απάντηση του Αγαμέμνονα και την ικεσία του Χρύση στον Απόλλωνα.
- ✓ Αφήγηση των γεγονότων σε τρίτο πρόσωπο, όπου ο ποιητής απρόσωπα εξιστορεί τα γεγονότα.

Στο στίχο 2 υπάρχει συστολή της αφήγησης, αφού σε μια πρόταση κλείνει γεγονότα πολλών ημερών.

ΠΡΟΪΔΕΑΣΜΟΙ

- ✓ «αρχή πολλών δακρύων» (στ. 2) : Προαναγγέλλονται οι συμφορές που θα πλήξουν τους Αχαιούς.
- ✓ «και η βουλή γενόταν του Κρονίδα» (στ. 5) : Προσημαίνει ο ποιητής την απόφαση του Δία να ευνοήσει τους Τρώες ακολουθώντας το αίτημα της Θέτιδας ν' αποκαταστήσει την τιμή του γιου της.
- ✓ «αφού πορθήσετε» (στ. 19) : Προφητεύει ο Χρύσης την άλωση της Τροίας.
- ✓ «του μακροβόλου τοξευτήν Απόλλωνα» (στ. 22) : Η αναφορά στην τοξευτική ικανότητα του Απόλλωνα προδιαγράφει απειλητικά τον όλεθρο των Αχαιών απ' τα βέλη του Απόλλωνα, αν δεν ικανοποιήσουν το αίτημα του ιερέα του.

ΕΠΙΚΗ ΕΙΡΩΝΕΙΑ

- ✓ «ευτυχείς να πάτε στην πατρίδα» (στ. 19) : Πολλοί από τους Αχαιούς θα βρουν τον θάνατο στην Τροία (Αχιλλέας, Πάτροκλος) ή στο ταξίδι του γυρισμού (Αίας, οι άνδρες του Οδυσσέα) ή όταν φτάσουν στην πατρίδα (Αγαμέμνονας) ή θα υποστούν ατελείωτες ταλαιπωρίες για να φτάσουν στο πατρίο χώμα (Οδυσσέας, Μενέλαος).
- ✓ «Αυτήν δε θ' απολύσω εγώ» (στ. 30) : Τελικά ο Αγαμέμνονας θα πνίξει τον εγωισμό του και θα την ελευθερώσει για το καλό του λαού του.
- ✓ «αν θέλεις να μην πάθεις» (στ. 33) : Αγνοεί ο Αγαμέμνονας τις συμφορές που θα πλήξουν αυτόν τον ίδιο και τον στρατό του.

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

1. Ρώμη (= δύναμη) Αχαιών – Αδυναμία Χρύση.
2. Ευγένεια, ευχές Χρύση – Σκληρότητα Αγαμέμνονα.
3. Θετική ανταπόκριση Αχαιών στο αίτημα του Χρύση – Άρνηση Αγαμέμνονα.
4. Θόρυβος της θάλασσας – Βουβός πόνος Χρύση (στ. 35).
5. Απόλλωνας θεός του φωτός – Παρομοίωση με νύχτα (στ. 48).

στ. 54-306

Συνέλευση των Αχαιών

Η σύγκρουση του Αχιλλέα με τον Αγαμέμνονα

ΕΝΟΤΗΤΕΣ

- 1η ενότητα: στ. 54-68 Ο Αχιλλέας συγκαλεί συνέλευση του στρατού.
- 2η ενότητα: στ. 69-84 Ο μάντης Κάλχας διστάζει και ζητεί την προστασία του Αχιλλέα.
- 3η ενότητα: στ. 85-101 Οι διαβεβαιώσεις του Αχιλλέα και η αποκάλυψη της αιτίας του κακού.
- 4η ενότητα: στ. 102-121 Αντίδραση Αγαμέμνονα.
- 5η ενότητα: στ. 122-188 Σύγκρουση Αχιλλέα και Αγαμέμνονα.
- 6η ενότητα: στ. 189-245 Επέμβαση της Αθηνάς την κρίσιμη στιγμή.
- 7η ενότητα: στ. 246-306 Μεσολάβηση του Νέστορα.

ΔΙΣΤΑΓΜΟΣ ΜΑΝΤΗ ΚΑΛΧΑ (στ. 69-84)

Ο μάντης προσφέρεται αυτοπροαίρετα να απαντήσει στο επίμαχο ερώτημα του Αχιλλέα. Ζητά όμως προηγουμένως ένορκη προστασία από τον Αχιλλέα γι' αυτά που θα πει, καθώς θέλει να προφυλαχθεί από τον Αγαμέμνονα. Πολλές φορές οι μάντιες έρχονταν αντιμέτωποι με τη βία της εξουσίας για κάποια αποκάλυψη που δεν άρεσε στον πολιτικό αρχηγό.

ΟΙ ΔΙΑΒΕΒΑΙΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΧΙΛΛΕΑ (στ. 85-92)

Ο Αχιλλέας, αγνός και ευαίσθητος αρχηγός καθώς είναι, δεν ανέχεται τον

άδικο χαμό των συμπολεμιστών του. Υπόσχεται, λοιπόν, στον Κάλχα ότι θα τον προστατεύσει προκειμένου να αποκαλυφθεί η αιτία του λοιμού.

ΕΠΙΒΡΑΔΥΝΣΗ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗΣ ΜΑΝΤΗ

Τόσο τα άστοχα ερωτήματα του Αχιλλέα (στ. 66: «μη κάποιο τάμα του έλειψε, μη του 'λειψ' εκατόμβη») όσο και ο διστακτικός και φοβισμένος λόγος του Κάλχα (στ. 84: «και σκέψου αν θα με σώσεις») επιβραδύνουν την εξέλιξη και καθυστερούν την αποκάλυψη της αιτίας του λοιμού.

Επιπλέον, ο διάλογος Αχιλλέα – Κάλχα προΐδεάζουν τον αναγνώστη τόσο για την επίθεση που θα δεχθεί ο τελευταίος από τον Αγαμέμνονα όσο και για τη σύγκρουση των δύο ηρώων. Η επιβράδυνση λειτουργεί πάντοτε θετικά για τον αναγνώστη που αποκτά ακόμη μεγαλύτερη αγωνία για τη συνέχεια του έπους, ενώ παράλληλα χαλαρώνει από την ένταση των γεγονότων.

ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ ΚΑΙ ΛΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΣΩΤΗΡΙΑ (στ. 93-101)

Ο μάντης αποκαλύπτει ότι αιτία της συμφοράς είναι ο Αγαμέμνονας, που

αρνήθηκε να επιτρέψει στον Χρύση την κόρη του. Ο θεός θα δώσει τέλος στο λοιμό, μόνο αν οι Αχαιοί στείλουν πίσω τη Χρυσήδα μαζί με μια εκατόμβη.

ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑ (στ. 102-121)

Ο Αγαμέμνονας δε μας πείθει, όταν αμφισβητεί το χρησμό του μάντη. Ούτε ο ίδιος πιστεύει αυτά που λέει, γι' αυτό λίγους στίχους παρακάτω είναι έτοιμος να υποχωρήσει (στ. 117-118). Η αντίδρασή του θυμίζει ένοχο, ο οποίος προσπαθεί να αποκρούσει με κάθε μέσο την κατηγορία που διατυπώνεται εναντίον του.

Γι' αυτό ο λόγος του έχει απολογητικό ύφος: προσπαθεί να δικαιολογήσει τη συμπεριφορά του προς το Χρύση, επαινώντας τα χαρίσματα της Χρυσήδας. Όταν μάλιστα φτάνει να τη συγκρίνει με την Κλυταιμήστρα (στ. 114-116), δε δικαιώνει μόνο τη στάση του απέναντι στον ιερέα του Απόλλωνα, αλλά και τονίζει το μέγεθος της θυσίας που είναι έτοιμος να κάνει επιστρέφοντάς την στον πατέρα της (στ. 117). Ο όρος που προσθέτει, ωστόσο, στη συνέχεια (στ. 119-121) δημιουργεί νέα ένταση στη σκηνή και εξυπηρετεί την οικονομία του έπους, γιατί δημιουργεί τις προϋποθέσεις για τη σύγκρουση Αγαμέμνονα – Αχιλλέα, που θα προκαλέσει το θυμό του δεύτερου, στοιχείο γύρω από το οποίο θα πλεχτεί όλος ο επικός μύθος. Ο λόγος του αρχιστράτηγου αποκαλύπτει τις ψυχολογικές του διακυμάνσεις (με κορυφώσεις και υφέσεις). Επιπλέον, ο λόγος του Αγαμέμνονα δημιουργεί ανάλογες εντάσεις ή υφέσεις στη συνέλευση: όταν ο Αγαμέμνονας υποχωρεί, δημιουργείται για λίγο ανακούφιση, την οποία διαδέχεται νέα ένταση, όταν προβάλλει το αίτημά του για νέο δώρο.

ΣΤΑΣΗ ΑΧΙΛΛΕΑ (στ. 122-130)

Αν και είναι φανερό ότι βρισκόμαστε στην αρχή ενός αγώνα λόγων, το ύφος της παρέμβασης του Αχιλλέα δεν μπορεί να θεωρηθεί εριστικό. Αντίθετα ο λόγος του ήρωα είναι ήρεμος και η επιχειρηματολογία του στηρίζεται σε αντικειμενικά στοιχεία (στ. 125-127). Με τη χρήση μάλιστα του α' πληθυντικού προσώπου (στ. 125, 126, 127, 130) και τη διπλή αναφορά των Αχαιών ως

υποκειμένου (στ. 124-130) ο Πηλείδης αφαιρεί από το λόγο του κάθε υποκειμενική χροιά, αφήνοντας να εννοηθεί ότι η αντιπαράθεση δεν είναι προσωπική, αλλά ότι ο αρχιστράτηγος με τη στάση του και τις απαιτήσεις του αντιπαράκειται σε όλο το αχαϊκό στρατόπεδο. Παρ' όλα αυτά ο Αχιλλέας με τη φράση «περισσά φιλόπλουτε» (στ. 123) δε μειώνει απλώς τη θετική προσφώνηση του προς τον Αγαμέμνονα στον ίδιο στίχο, αλλά και αφήνει να διαφανεί ότι έχει προσωπικά ενοχληθεί από τη συμπεριφορά του αρχιστράτηγου. Η κατηγορία μάλιστα που μένει μετέωρη στο στ. 123 θα στηριχτεί στη συνέχεια (στ. 167) με στοιχεία που θα αποδεικνύουν την απληστία του Ατρείδη.

Άλλα στοιχεία του λόγου του Αχιλλέα:

α) πληροφορίες για το πώς προμηθευόταν το στράτευμα τα αναγκαία για τη συντήρησή του στη διάρκεια ενός μακρόχρονου πολέμου μακριά από την πατρίδα (στ.126),

β) πώς μοιραζόταν η λεία των ληστρικών επιδρομών (στ. 127) και

γ) αναφορά του στόχου της εκστρατείας και πρόωρος προϋδεασμός μιας επιτυχούς έκβασης (άλωση της Τροίας, στ. 130)

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑ (στ. 131-148)

Ο Αγαμέμνονας οδηγεί την αντιπαράθεση σε προσωπικό επίπεδο. Αν και ο Αχιλλέας προσπάθησε να αποφύγει κάτι τέτοιο, τοποθετώντας απέναντι στον αρχιστράτηγο το σύνολο των Αχαιών, ο Αγαμέμνονας δεν βλέπει απέναντί του παρά μόνο τον Αχιλλέα. Δε λείπουν ωστόσο κάποια στοιχεία που απομακρύνουν την κορύφωση της σύγκρουσης και αμβλύνουν για λίγο την προσωπική αντιδικία. Τέτοια είναι: α) η αναγνώριση της γενναιότητας του Αχιλλέα (στ. 132), β) η υπογράμμιση της μοναδικότητας του ήρωα ανάμεσα στους ανθρώπους (στ. 147), γ) η αναφορά και άλλων ηρώων (στ. 139) και δ) η αναβολή της λύσης του προβλήματος για αργότερα (στ. 141-148).

ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ (στ. 151-161)

Την εποχή του Ομήρου δεν είχε αναπτυχθεί εθνική συνείδηση, με αποτέλεσμα οι Έλληνες αρχηγοί να θεωρούν την Τρωική εκστρατεία εθνικό πόλεμο μόνο επειδή προσβλήθηκε ο Μενέλαος. **Ο Πάρης, δηλαδή, πρόσβαλε με την αρπαγή της Ελένης το κοινωνικό φρόνημα των Ελλήνων και όχι το εθνικό.** Η πανελλήνια εθνική ιδέα θα διαμορφωθεί κατά τη διάρκεια των Περσικών πολέμων. Ο Αχιλλέας στο σημείο αυτό δηλώνει ότι δεν έχει προσωπικό όφελος από την εκστρατεία, αλλά συμμετέχει στο πλευρό του Μενέλαου για να βοηθήσει κι αυτός μαζί με όλους τους ηγεμόνες να πάρουν πίσω την Ελένη.

ΛΟΓΟΣ ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑ (στ. 174-188)

Ο Αγαμέμνονας με ιδιαίτερη μαεστρία προσπερνάει τις αιτίες στις οποίες ο Αχιλλέας στήριξε την απειλή του και :

α) αρνείται έμμεσα τη ευθύνη της σύγκρουσης, μεταφέροντας την στον αντίπαλο του (στ. 174, 178, 181)

β) το θέμα της τιμής το αφαιρεί από τον Αχιλλέα και το ιδιοποιείται (στ.175-176),

γ) αναγνωρίζει και πάλι την ανδρεία του αντιπάλου του (στ.179), αλλά σπεύδει στον ίδιο στίχο να μειώσει την αξία της αποδίδοντας την στους θεούς,

δ) με τη στάση του ίσως προσπαθεί να προλάβει οποιαδήποτε άλλη περίπτωση απειθαρχίας (στ. 187-188), και

ε) η αναφορά του στον «Κρονίδα» (στ. 176) έχει στόχο να κρατήσει υψηλό το ηθικό του στρατού σε μια δύσκολη στιγμή, που το γενναιότερο στήριγμά του εγκαταλείπει τον αγώνα. Η αναφορά

στο Δία ηχεί σαν επική ειρωνεία: ο ακροατής γνωρίζει ότι ο Δίας θα οδηγήσει τα πράγματα έτσι, ώστε να δικαιωθεί ο Αχιλλέας, άρα αντίθετα από τις επιθυμίες του Αγαμέμνονα.

Ο ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΕΤΟΙΜΟΣ ΝΑ ΣΚΟΤΩΣΕΙ ΤΟΝ ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑ(στ. 189-195)

Ο Αχιλλέας αμφιταλαντεύεται αν θα πρέπει να λειτουργήσει αυθόρμητα και να ικανοποιήσει το πάθος του ή να ελέγξει την οργή του και να υποχωρήσει, («έστρεψε δύο στοχασμούς»). Στην πάλη ανάμεσα στο συναίσθημα και στη λογική ισχυρότερο υποδεικνύεται το συναίσθημα, «το μέγα ξίφος έσερνε». Αν σκοτώσει τον Αγαμέμνονα περισώζει την αξιοπρέπειά του και καταξιώνεται ως ήρωας.

Η ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ (στ. 194-199)

Στοιχεία του κειμένου όπου φαίνεται η επιφάνεια της Αθηνάς:

Η Αθηνά γίνεται αντιληπτή από τον Αχιλλέα αλλά είναι «αθώρητη στους άλλους» (στ. 199)

Ο Αχιλλέας ξαφνιάζεται, βρίσκεται σε αμηχανία «ξιπάσθη αυτός» (στ.200)

Ο Αχιλλέας αναγνωρίζει την Αθηνά αμέσως από τη φοβερή λάμψη στα μάτια της (στ. 201)

Ο ρόλος της επιφάνειας της Αθηνάς:

Ο Αχιλλέας θεωρεί ότι ο Αγαμέμνονας έχει προσβάλλει την τιμή του μπροστά σε όλους τους Αχαιούς και είναι πολύ οργισμένος μαζί του. Κατά συνέπεια μόνο ένας θεός μπορεί να τον σταματήσει και μόνο μπροστά σε μια θεϊκή εντολή μπορεί να υποχωρήσει. Ταυτόχρονα η επιφάνεια της Αθηνάς εξυπηρετεί την οικονομία του έργου. Ο Αχιλλέας δίνει τόπο στην οργή του, προβαίνει σε όρκο και αποσύρεται από τη μάχη.

Επιπλέον, είναι και μια εξαιρετικά όμορφη εικόνα που έχει αισθητικό-καλλιτεχνικό αποτέλεσμα.

Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΚΑΙ Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΧΙΛΛΕΑ (στ. 200-206)

Ο Αχιλλέας αντιμετωπίζει την Αθηνά με οικείο τρόπο. Είναι πρόσωπο αγαπητό στους θεούς. Οι δυο ερωτήσεις του Αχιλλέας εκφράζουν το παράπονό του («τ' ήλθες κι εσύ;» «να ιδείς την αδικίαν;»). Η δήλωση του Αχιλλέα ότι ο Αγαμέμνονας θα πληρώσει με τη ζωή του δείχνει ότι ο ποιητής συνεχίζει να προβάλλει την ηρωική διάσταση της προσωπικότητας του Αχιλλέα. (η τιμή του ήρωα)

Η ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΚΑΙ ΟΙ ΥΠΟΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ (στ. 207-215)

- Η Αθηνά τονίζει ότι εκτελεί εντολή της Ήρας (ιεραρχία μεταξύ των θεών)
- Υποδεικνύει στον Αχιλλέα αυτό που πρέπει να κάνει: αυτοσυγκράτηση και υπακοή στους θεούς. Να μη χρησιμοποιήσει το ξίφος αλλά να εκτονωθεί με τα λόγια, λέγοντας στον Αγαμέμνονα τι θα πάθει.
- Η Αθηνά επισημαίνει την ύβρη του Αγαμέμνονα (ύβρις) και προλέγει τη μελλοντική δικαίωση του Αχιλλέα (προϊδεασμός).

ΥΠΑΚΟΗ ΑΧΙΛΛΕΑ – ΑΠΟΧΩΡΗΣΗ ΑΘΗΝΑΣ (στ. 216-223)

Ο Αχιλλέας δεν εκφράζει καμία αντίρρηση ή διαμαρτυρία. Οι θεοί ανταποκρίνονται στις επικλήσεις αυτών που ακολουθούν τις εντολές τους: «όπου υπακούει στους θεούς κι αυτοί τον υπακούουν», στ. 219[γνωμικό - αρχή προσφοράς και ανταπόδοσης]

ΝΕΟ ΥΒΡΙΣΤΙΚΟ ΞΕΣΠΑΣΜΑ ΑΧΙΛΛΕΑ (στ. 224-233)

Ο Αχιλλέας στα μάτια των συμπολεμιστών του παραμένει εκτεθειμένος, ως ηττημένος, στην αντιπαράθεση με τον Αγαμέμνονα. Προσπαθεί λοιπόν να αντισταθμίσει τις απώλειες από την υποχώρησή του, εκστομίζοντας βαριές βρισιές και κατηγορίες εναντίον του Αγαμέμνονα.

Στο νέο του ξέσπασμα ο Αχιλλέας φτάνει στην υπερβολή. Η σιωπή και η παθητική στάση των άλλων αρχηγών ερμηνεύονται από τον Αχιλλέα ως συννενοχή (στ. 232 «τῶντι ἀχρείους κυβερνάς λαοφάγε βασιλέα»). Στο μέλλον ο αδιαφορεί και αυτός για την τύχη των Αχαιών (στοιχείο προϋδεασμού).

Ο ΟΡΚΟΣ ΤΟΥ ΑΧΙΛΛΕΑ (στ. 234-245)

Ο Αχιλλέας γεμάτος αυτοπεποίθηση και βασισμένος στην απόφαση της θεάς, δίνει επίσημα μπροστά σε όλους «μέγαν ὅρκον». Ορκίζεται στο σκήπτρο του: Αν το αυτό σκήπτρο βγάλει φύλλα, τότε μόνο θα προστρέξει σε βοήθεια των Αχαιών, (σχήμα του αδύνατου). Η απόφασή του παρουσιάζεται τελεσίδικη.

Η Αθηνά επηρέασε τον Αχιλλέα ώστε να ενεργήσει μέσα από το πρίσμα της λογικής. Όμως η ευθύνη των ανθρώπων για τις πράξεις τους εξακολουθεί να υπάρχει, παρόλες τις επεμβάσεις των θεών.

Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΑΧΙΛΛΕΑ

- Ο Αχιλλέας πετά με οργή το σκήπτρο του στη γη:
- Πράξη διαμαρτυρίας έναντι στις αυθαιρεσίες της βασιλικής εξουσίας
- Αντιδρά με παθητική στάση σε αντίθεση με το τράβηγμα του σπαθιού
- που ήταν κίνηση επιθετική.
- Διαχωρίζει τη θέση του και παραιτείται από τις θέσεις του Αχαιϊκού
- στρατού.
- Περιφρονεί το θεσμό της δικαιοσύνης (φορέας του είναι ο Αγαμέμνωνας).
- Περιφρονεί τη γενική συνέλευση που δεν τόλμησε να του εναντιωθεί.

Η ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΝΕΣΤΟΡΑ (στ. 246-254)

Η παρουσίαση του Νέστορα πριν από την παράθεση των λόγων του καταλαμβάνει 7 στίχους και λειτουργεί ως **επιβράδυνση**.

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΝΕΣΤΟΡΑ (στ. 255- 285)

Ο Νέστορας προσπαθεί με επιχειρήματα και παραινήσεις να συμβιβάσει τους δύο αρχηγούς.

- Διαπιστώνει τη θλίψη του Αχιλλέα.
- Επισημαίνει τον αντίκτυπο που θα είχε η διαμάχη τους αν γινόταν γνωστή στο τρωικό στρατόπεδο.
- Εξαιρεί την πολεμική αρετή και φρόνηση των δύο αρχηγών.
- Τους καλεί να σεβαστούν τη γνώμη του διότι
 - i. Είναι πιο νέοι.
 - ii. Έχει μεταπείσει σπουδαίους ανθρώπους στο παρελθόν, (χρησιμοποιεί το μυθικό παράδειγμα της Κενταυρομαχίας (=σύγκρουση Κενταύρων & Λαπιθών) ως μέσο πειθούς των λόγων του)
- Καταλήγει σε νουθεσίες (στ. 276-285).
 - i. Τονίζει την ξεχωριστή αξία του καθενός.
 - ii. Επισημαίνει τα σφάλματά τους και τι πρέπει να κάνουν.

Ο λόγος του Νέστορα χαρακτηρίζεται από ευελιξία και διπλωματικότητα. Η μεσολάβησή του απέτυχε, διότι οι δύο πλευρές επέμεναν πεισματικά στις θέσεις τους (οικονομία του έπους – εξέλιξη της πλοκής).

ΤΟ ΜΥΘΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΚΕΝΤΑΥΡΟΜΑΧΙΑΣ

Ο Νέστορας συνηθίζει να χρησιμοποιεί στους παραινετικούς λόγους του την πειστική δύναμη του παραδείγματος. Τέτοια παραδείγματα αντλούσε από τις εμπειρίες της μακρόχρονης ζωής του.

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑ (στ. 286-292)

Ο Αγαμέμνωνας συγκρατεί από τα λόγια του Νέστορα μόνο εκείνα που μιλούσαν για το δικό του δίκιο. Επισημαίνει ως βαθύτερο αίτιο της φιλονικίας την αλαζονεία του Αχιλλέα. Μιλά υποτιμητικά για την παλικαριά του Αχιλλέα.

Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΟΥ ΑΧΙΛΛΕΑ (στ. 293-304)

Με αυτά τα λόγια του Αχιλλέα τελειώνει η φραστική σύγκρουση των δύο αντρών. Η οριστική ρήξη οδηγεί στην αποχή του Αχιλλέα από τις μάχες και ρυθμίζει την πορεία της υπόθεσης του έργου. Διακόπτει τον Αγαμέμνονα, αγνοεί τον Νέστορα (= αδιάλλακτος).

Θέλοντας να μετριάσει την ταπείνωση

α) αποδίδει στον Αγαμέμνονα αβάσιμη κατηγορία (στ. 301-302)

β) γίνεται απροκάλυπτα απειλητικός (στ. 303-304) Με τις απειλές διασώζει την αξιοπρέπειά του, δικαιολογεί την υποχώρησή του.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

Στ. 54-101

ΑΧΙΛΛΕΑΣ: Μετά από εννιά μέρες καταστροφής και θανάτου στο αχαϊκό στρατόπεδο, ο Αχιλλέας ήταν αυτός που συγκάλεσε συνέλευση του αχαϊκού στρατού και αναζήτησε την αιτία του κακού. Βέβαια, η Αθηνά τον παρακίνησε σ' αυτή την κίνηση, ο Αχιλλέας, όμως, ανταποκρίθηκε άμεσα. Παρουσιάζεται, λοιπόν, ο Αχιλλέας πονόψυχος και ανήσυχος για την τύχη του αχαϊκού λαού, ήρωας που δεν αντέχει την ήττα στο στρατόπεδό του και αναζητά λύσεις στα προβλήματα. Συμπεριφέρεται με ευσέβεια και αποδεικνύει ότι είναι γνώστης των θρησκευτικών καθηκόντων (στ. 66-68) που έχει ο αχαϊκός λαός απέναντι στον Απόλλωνα. Γι' αυτό, αναρωτιέται μήπως πρέπει να προσφέρουν παραπάνω θυσίες, για να πάψει η οργή του θεού. Στους στ. 86-92 ο Αχιλλέας υπόσχεται να προστατεύσει τον μάντη Κάλχα από όποιον προσπαθήσει να τον βλάψει εξαιτίας των λόγων που θα προφητεύσει. Είναι, λοιπόν, υποστηρικτής του αδύναμου μάντη και δεν υπολογίζει τις συνέπειες αυτής της υπόσχεσης που δίνει στον Κάλχα. Αδιαφορεί για την αντίδραση του αρχιστράτηγου Αγαμέμνονα, άφοβος και τολμηρός διαβεβαιώνει το μάντη ότι θα τον προστατεύσει με λόγια και με πράξεις. Μπροστά στο συμφέρον όλου του στρατοπέδου ο Αχιλλέας δεν υπολογίζει το δικό του καλό, είναι ανιδιοτελής και ενδιαφέρεται μόνο για τη σωτηρία των Αχαιών.

ΚΑΛΧΑΣ: Ο μάντης Κάλχας νιώθει αδύναμος και φοβάται να εκφράσει τις προφητείες του μπροστά στον Αγαμέμνονα, επειδή γνωρίζει ότι ο Ατρείδης θα καταφερθεί εναντίον του, όταν μάθει ότι εκείνος ευθύνεται για το θανατικό που ενέσκηψε στο αχαιϊκό στρατόπεδο. Άλλωστε, ο ίδιος μάντης είχε ζητήσει από τον Αγαμέμνονα τη θυσία της κόρης του, της Ιφιγένειας, στην Αυλίδα λίγο πριν ξεκινήσουν τα αχαιϊκά πλοία για την Τροία. Επιδιώκει, λοιπόν, να καλύψει την ανασφάλεια του ζητώντας τη συνδρομή του Αχιλλέα· μόνο τότε αποφασίζει να αποκαλύψει την αιτία του κακού.

Στ. 102-306

ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑΣ: Ο Αγαμέμνονας συνεχίζει την αλαζονική του συμπεριφορά απέναντι στον Κάλχα και στον Αχιλλέα αυτή τη φορά.

Στους στίχους 101-116, μετά την αποκάλυψη της αιτίας του κακού, ο Ατρείδης θύμωσε τόσο πολύ, που χαρακτηρίζεται από τον Όμηρο «φαρμακωμένος». Δεν σκέφτεται τη συμφορά που χτύπησε τους στρατιώτες του αλλά είναι εγωιστής και συμφεροντολόγος. Φέρεται με αναίδεια στον Κάλχα, όταν τον προσφωνεί «μάντη κακών» (στ. 107), ενώ προσβάλλει έμμεσα και τη νόμιμη σύζυγό του, όταν την θεωρεί κατώτερη από τη Χρυσήδα (στ. 114-115). Στους στ. 117-118 φαίνεται να υποχωρεί κάπως ο εγωισμός του, υποστηρίζοντας ότι θα κοιτάξει το συμφέρον του λαού του και θα επιστρέφει την κόρη του Χρύση, αν αυτό πρέπει να γίνει. Όμως, προβαίνει σε αυτή την απόφαση απαιτώντας παραπάνω λάφυρα από τους συμμάχους του. Επιβεβαιώνει για άλλη μια φορά την περιφρόνησή του απέναντι στους συμμάχους του, ιδιαίτερα απέναντι στον Αχιλλέα, στον οποίο ξεσπά όλη του τη μανία, ικανοποιώντας τον πληγωμένο εγωισμό του. Χάνει την αυτοκυριαρχία του και δείχνει να μη μπορεί να ελέγξει την ισορροπία και τα λόγια του. Είναι αυταρχικός ηγεμόνας και εκμεταλλεύεται την εξουσία του, για να ικανοποιήσει τις προσωπικές του επιθυμίες. Μόνο στους στ. 287-292 ο Αγαμέμνονας μιλάει με ευγένεια, και αυτό μόνο επειδή απευθύνεται στο πρόσωπο του γέροντα Νέστορα, που σεβόταν πολύ. Συνεχίζει, όμως, και αργότερα να βρίζει και να προσβάλλει τον Αχιλλέα.

ΑΧΙΛΛΕΑΣ: Σε αντίθεση με τη στάση του Αγαμέμνονα, ο Αχιλλέας κερδίζει τη συμπάθεια μας στην ενότητα αυτή. Στους στ. 123-130 ο λογικός Αχιλλέας εκπλήσσεται από τις απαιτήσεις του Αγαμέμνονα και με μεγάλη κατανόηση προσπαθεί να τον καθησυχάσει. Φαίνεται υπομονετικός και υπόσχεται στον Αγαμέμνονα τριπλάσια δώρα, όταν κυριεύσουν την Τροία. Συνεχίζει ο Αχιλλέας να ενδιαφέρεται μόνο για το καλό του στρατού και δεν ασχολείται με την αλαζονική συμπεριφορά του Ατρείδη· γι' αυτό και προτείνει αμέσως την αποστολή της Χρυσήδας στον πατέρα της (στ. 127-128). Όταν απερίφραστα ο Αγαμέμνονας απαιτεί να του δοθούν τα λάφυρα του Αχιλλέα ή του Οδυσσέα ή του Αίαντα ως αντάλλαγμα για τη Χρυσήδα που θα αποχωριστεί, τότε ο Αχιλλέας χάνει για λίγο την ψυχραιμία του και απειλεί ότι θα εγκαταλείψει τον πόλεμο και θα επιστρέφει στην πατρίδα του, αφού νιώθει αδικημένος και περιφρονημένος από τον Ατρείδη βασιλιά. Η Αθηνά, όμως, σταματά την οργή του Αχιλλέα και δεν του επιτρέπει να συνεχίσει τη λεκτική διαμάχη. Παρουσιάζεται ευσεβής και συνετός στις συμβουλές της Αθηνάς και φαίνεται ότι εύκολα μπορεί να ελέγξει τον εαυτό του και τα λόγια του. Στους στίχους 241-243 ο Αχιλλέας, έχοντας επίγνωση των δυνάμεών του και της αξίας του, πικραμένος, περιφρονεί τον Αγαμέμνονα, λέγοντάς του ότι θα μετανιώσει κάποτε για αυτή τη συμπεριφορά του.

ΝΕΣΤΟΡΑΣ: Ο βασιλιάς της Πύλου θεωρείται ο σοφότερος των Αχαιών και αυτό επιβεβαιώνει η παρέμβασή του στους στ. 255-285. Είναι συνετός και δίκαιος κριτής των γεγονότων, καθώς χρησιμοποιεί λογικά επιχειρήματα, για να καθησυχάσει τους δυο αρχηγούς. Η σπάνια ευγλωττία του και η πείρα ζωής που προβάλλει με το λόγο του τον καθιστούν πειστικό, ειλικρινή και δίκαιο με όλους. Τοποθετεί το συλλογικό συμφέρον πάνω απ' όλα, όπως οφείλει κάθε σώφρωνας και

σεβαστός γέροντας.

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (στοιχεία που μας δίνουν πληροφορίες για τον πολιτισμό της εποχής)

Εννέα: Τυπικός αριθμός που σημαίνει μεγάλη ποσότητα. Οι τυπικοί

ομηρικοί αριθμοί είναι συνήθως πολλαπλάσια του τρία, [πχ εννέα μέρες ο λοιμός που στέλνει ο Απόλλωνας πλήττει το στρατόπεδο των Αχαιών (Α, 54)]

Ο ιδανικός τύπος γυναίκας της εποχής: Να ξεχωρίζει στην κλάση (καταγωγή), στο ανάστημα (ομορφιά: εξωτερική εμφάνιση), στη γνώμη (σύνεση εσωτερική ποιότητα), στα έργα (γυναικείες ασχολίες)

Η γυναίκα ως «γέρας» (= λάφυρο πολέμου): αυτό δείχνει ότι η γυναίκα ήταν ένα «αντικείμενο»

Η οργάνωση του ελληνικού στρατοπέδου στην Τροία:

- Πολιτικές διαδικασίες: συνέλευση, ιεραρχία, σχέσεις των αρχηγών με τον αρχιστράτηγο
- Στρατιωτικές πρακτικές: Ληστρικές επιδρομές, διανομή λείας μεταξύ των αρχηγών

Ιεραρχία μεταξύ των Θεών: Η Ήρα λειτουργεί ως εντολοδότρια και η Αθηνά ως εκτελεστικό όργανο (στ. 209 «μ' έστειλε η Ήρα η λευκοχέρα»).

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΕΠΟΥΣ

Η πολυήμερη καταστροφική επιδημία θα έχει ως αποτέλεσμα την πρωτοβουλία-ανάμειξη του Αχιλλέα, απαραίτητη στην οικονομία του έργου:

α) Ο Αχιλλέας συγκαλεί τη συνέλευση των Αχαιών. Ο ποιητής θέλει να τον παρουσιάσει όχι μόνο ως πρώτο πολεμιστή μέσα στη μάχη, αλλά και ως άτομο με υπευθυνότητα και κύρος που αναλαμβάνει πρωτοβουλίες και ενδιαφέρεται ενεργά για το καλό των Αχαιών.

β) Ο Αχιλλέας υπόσχεται με όρκο στον Κάλχα ότι θα τον προστατέψει, πράγμα που σημαίνει ότι ο Αχιλλέας εμπλέκεται όλο και περισσότερο στην υπόθεση.

ΣΧΗΜΑ ΑΔΥΝΑΤΟΥ

Ένας χαρακτηριστικός τρόπος για να δείξουμε πως κάτι δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί είναι να ισχυριστούμε πως αυτό θα γίνει μόνο αν παραβιαστεί η φυσική τάξη του κόσμου. Αυτός ο τρόπος έκφρασης λέγεται «σχήμα του αδύνατου», (όρκος του Αχιλλέα, Α, 234-245) Το «σχήμα του αδύνατου» χρησιμοποιείται συχνά στην νεοελληνική μας παράδοση (δημοτικά τραγούδια, λαϊκά παραμύθια).

ΕΠΙΚΗ ΕΙΡΩΝΕΙΑ

στ. 63-68: Οι ακροατές-αναγνώστες ήδη γνωρίζουν το αίτιο του θανατικού, ενώ οι Αχαιοί το αγνοούν και μέσω του Αχιλλέα απευθύνονται στον μάντη Κάλχα για τους το αποκαλύψει.

στ. 170 «στην Φθία τώρ' αναχωρώ»: Ο Αχιλλέας δε γνωρίζει ότι είναι γραφτό του να βρει το θάνατο στην πεδιάδα της Τροίας.

στ. 174-178: Ο Αγαμέμνων αγνοεί ότι θα μετανιώσει και ότι θα παρακαλέσει τον Αχιλλέα να γυρίσει στη μάχη.

ΠΡΟΪΔΕΑΣΜΟΙ

«Μάντι κακών» (στ. 107): Πράγματι οι κακές μαντείες του Κάλχα για τους Έλληνες θα επαληθευτούν.

« και τετραπλά θ' ανταμειφθείς, αν ποτέ δώσει ο Δίας οι Αχαιοί να πάρουμε την πυργωμένην Τροίαν» (στ. 129-130): Όταν οι Αχαιοί κυριέψουν την Τροία θα πάρουν πλουσιοπάροχα λάφυρα.

Στ. 212-214: Προαναγγελία της μελλοντικής ταπείνωσης του Αγαμέμνονα και δικαίωσης του Αχιλλέα.

«Θ' αποζητήσουν οι Αχαιοί μια μέρα τον Πηλείδη» (στ. 241): Ο Όμηρος προΐδεάζει για την αποστολή πρεσβείας των Αχαιών στον Αχιλλέα.

Στερεότυπα ή τυπικά επίθετα: γοργοπόδης Αχιλλεύς, η Ήρα η Λευκοχέρα, δίφιλε Πηλείδη, λαμπρομάτα κόρη, μακροβόλου Φοίβου, κλπ

στ. 494-612

Σκηνές από τον Όλυμπο

ΕΝΟΤΗΤΕΣ:

1^η 494-533: Δέηση Θέτιδας στον Δία και υπόσχεση Δία για δικαίωση Αχιλλέα (Όλυμπος, συμμετέχουν μόνο οι δυο τους)

2^η 534-537: Η είσοδος Δία στην αίθουσα του θρόνου (πρωταγωνιστεί ο Δίας και συμμετέχουν όλοι οι άλλοι θεοί).

3^η 537-571: Ο έντονος διάλογος Δία – Ήρας (πρωταγωνιστούν ο Δίας και η Ήρα, ενώ οι άλλοι θεοί παρακολουθούν)

4^η 572-595: Συμφιλιωτική παρέμβαση Ηφαίστου (κεντρικό πρόσωπο ο Ήφαιστος, σε δεύτερο πλάνο ο Δίας και η Ήρα και σε τρίτο πλάνο οι άλλοι θεοί).

5^η 596-612: Συμφιλιωτικό συμπόσιο θεών (πρωταγωνιστεί ο Ήφαιστος ως οινοχόος, ο Απόλλωνας με τις μούσες και συμμετέχουν όλοι οι άλλοι θεοί ως συνδαιτημόνες).

ΙΚΕΣΙΑ ΘΕΤΙΔΑΣ (494-517)

ΤΥΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ:

Στάση: Γονατίζει, ακουμπά αριστερό χέρι στα γόνατα και δεξί στην άκρη της γενειάδας.

Δομή: προσφώνηση, υπαινιγμός στην ευεργεσία, αίτημα.

ΔΙΝΕΙ ΕΜΦΑΣΗ:

Στη διπλή αδικία που έχει υποστεί ως θεά, αφού παντρεύτηκε θνητό και ως μητέρα, αφού ο γιος της θα ζήσει λίγο.

Στην αποκατάσταση **της τιμής** του γιου της και τη δικαίωσή του. (506-511 τίμησε, ατίμασε, δικαίωσε, δικαιώσουν)

ΕΠΙΜΕΝΕΙ ΣΤΗΝ ΙΚΕΣΙΑ: Ο Δίας διστάζει γι' αυτό του υπενθυμίζει την αδικία.

ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΔΙΑ (518-531):

Το δίλημμα του Δία: από τη μια είναι η υποχρέωση που έχει απέναντι στη Θετίδα και από την άλλη ο φόβος για τις αντιδράσεις της Ήρας (προσήμανση) που προστατεύει τους Αχαιούς και ζηλεύει τη Θέτιδα. Τελικά συγκατανεύει με το κεφάλι για να μη νιώσει η Θετίδα ακόμα πιο μειωμένη ως θεά.

ΠΡΩΤΗ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΗΡΑΣ ΜΕ ΣΥΓΚΡΑΤΗΜΕΝΗ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ (537-544)

Η Ήρα καχύποπτη, ζηλιάρα, κατασκοπεύει τον Δία. Αρχικά του μιλάει πειραχτικά. Ωστόσο, είναι φανερό η εριστική της διάθεση, εκφράζει παράπονα και κατηγορίες (δολιότητα, πανουργία). Μιλά με διπλωματικό και ίσως υποκριτικό τρόπο (προσποιείται ότι δεν ξέρει ποια θεά συνάντησε ο Δίας).

ΠΡΩΤΗ ΝΗΦΑΛΙΑ -ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΔΙΑ (546-551)

Ο Δίας προσπαθεί να συγκρατηθεί και να φανεί ήρεμος με ήπιους τόνους και ευγενικά. Επειδή δεν μπορεί να διαψεύσει την Ήρα, επικαλείται το δικαίωμά του να κρατά για τον εαυτό του κάποιες σκέψεις. Τέλος, για να την κολακεύσει, της τονίζει ότι πρώτη θα μαθαίνει όσα πρέπει να γίνουν γνωστά.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΗΡΑΣ ΜΕ ΘΑΡΡΟΣ (553-560)

ΔΙΑΒΕΒΑΙΩΣΗ: Καλόβολη και ανεκτική δεν του υποβάλλει ερωτήσεις (η πραγματικότητα, βέβαια, την διαψεύδει).

ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ: Λέει ανοιχτά και απερίφραστα ότι είδε τη Θέτιδα να τον ικετεύει.

ΥΠΟΨΙΕΣ – ΦΟΒΟΙ: Φοβάται μήπως η Θέτιδα παρασύρει τον Δία και χάνουν οι Αχαιοί. Τονίζει πως στόχος της είναι να προστατέψει τον Δία που πάντα ήταν με το μέρος των Αχαιών. Στην πραγματικότητα, αυτό θα δυσκόλευε τη θέση της ίδιας η οποία προστατεύει και κάνει τα πάντα για τους Αχαιούς.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΠΕΙΛΗΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΥΤΑΡΧΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΔΙΑ (562-568)

Η Ήρα έβγαλε τον Δία από τα όρια αυτοσυγκράτησης. Τώρα ορθώνεται ένας πανίσχυρος θεός, αυταρχικός και απειλητικός. Την κατηγορεί για καχυποψία, που του προκαλεί το μίσος, επιβεβαιώνει το φόβο της λέγοντας ότι θα κάνει ό, τι του αρέσει, της υποδεικνύει τη σιωπή και την υποταγή απειλώντας τη με ξυλοκόπημα.

Ο Δίας βρίσκεται σε αδιέξοδο αφού δεν μπορεί να τη διαψεύσει και από ψύχραιμη άμυνα περνάει στην επίθεση με όπλα τη σωματική δύναμη ως άνδρας και την παντοδυναμία ως θεός. Κάνει δηλαδή επίδειξη δύναμης.

Η απειλή του ξυλοδαρμού δίνει γραφικότητα στη σκηνή αλλά δείχνει και το ρόλο του Δία: αυταρχικός μονάρχης που τον τρέμουν ακόμα και οι θεοί, αλλά και αυταρχικός σύζυγος που απαιτεί συμμόρφωση.

Η ΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΘΕΩΝ ΚΑΙ Η ΠΛΟΚΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

- **Η πορεία των γεγονότων τώρα θα αλλάξει.** Από εδώ και πέρα ο μύθος θα εξελίσσεται σύμφωνα με την υπόσχεση του Δία στην Θέτιδα. Αυτό είναι προϋποθέσιμος για όσα θα ακολουθήσουν: οι Αχαιοί θα υποστούν τις συνέπειες καθώς θα πιεστούν από τους Τρώες. Βέβαια ο πόλεμος τελικά θα λήξει με ήττα των Τρώων γιατί αυτό είναι το σχέδιο του ποιητή (επική οικονομία).
- **Από εδώ και πέρα οι θεοί σύζυγοι θα είναι αντίπαλοι.**
- **Φαίνεται η ιεραρχία** στη ζωή των ολύμπιων θεών.

ΣΥΜΦΙΛΙΩΤΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΗΦΑΙΣΤΟΥ (574-595):

Ο Ήφαιστος παίζει τον ρόλο του διαμεσολαβητή και με λεπτούς χειρισμούς επαναφέρει τους θεούς στη μακαριότητά τους:

α) Επιπλήττει με διακριτικότητα και τους δύο θεούς-γονείς που μαλώνουν και ταραίζουν τη χαρά του θεϊκού γεύματος.

β) Συμβουλευεί τη μητέρα του να μη χαλά την καρδιά του πατέρα, να τον καλοπιάνει και να κάνει υπομονή.

γ) Υπενθυμίζει τι έπαθε ο ίδιος από τον Δία στο παρελθόν (αναδρομική αφήγηση επιβράδυνση). Είναι εύρημα του ποιητή το ότι ο Δίας πέταξε τον Ήφαιστο από τον Όλυμπο. Στην πραγματικότητα η Ήρα τον είχε πετάξει επειδή ντρεπόταν γι' αυτόν, μιας και γεννήθηκε κουτσός.

ΚΩΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΤΟΝ ΡΟΛΟ ΤΟΥ ΗΦΑΙΣΤΟΥ

Η μικρή παρέκβαση με το προσωπικό του παράδειγμα, χαλαρώνει την ένταση της ατμόσφαιρας και φέρνει την εύθυμη διάθεση στο τραπέζι των θεών.

Το κωμικό στοιχείο το περιέχουν οι δύο κινητικές εικόνες (του Δία που εκσφενδονίζει τον γιο του και του Ηφαίστου που διαγράφει τον ουρανό).

Κωμική είναι και η εικόνα του Ήφαιστου ως οινόχου, γιατί δεν ταιριάζει σε έναν θεό να κάνει τον υπηρέτη. Επίσης πρέπει να ήταν αστείο και το βάδισμά του (αφού είναι κουτσός).

ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Σήμερα αντιμετωπίζονται με σεβασμό από την πολιτεία και την κοινωνία και θεσπίζονται νόμοι για τα δικαιώματά τους. Σε άλλες εποχές (και στην ομηρική) αντιμετωπίζονταν περιφρονητικά, περιπαικτικά και ειρωνικά και χρησιμοποιούνταν για αυτά προσβλητικοί χαρακτηρισμοί.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΗΦΑΙΣΤΟΥ

Αποκαταστάθηκε η μακαριότητα (ευτυχία των θεών). Η χαλάρωση επισφραγίστηκε με το χαρούμενο συμπόσιο. Άρα η ανεμελιά και η μακαριότητα (=ευτυχία) είναι πάγια (σταθερή) για τους θεούς.

ΣΤΑΣΗ ΗΦΑΙΣΤΟΥ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΝ ΔΙΑ

Δεν τολμά να του μιλήσει, τον κολακεύει, φοβάται την οργή του, αναγνωρίζει την παντοδυναμία του, αναγνωρίζει το δικαίωμά του να φέρεται με βία, και την υποχρέωση των άλλων να τον υπομένουν. Πρόκειται για στάση υποταγής. Επιπλέον ο Ήφαιστος δείχνει ότι δεν αξίζει οι θεοί να ασχολούνται με τα ανθρώπινα θέματα.

ΑΝΘΡΩΠΟΜΟΡΦΙΣΜΟΣ ΘΕΩΝ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΘΕΩΝ-ΑΝΘΡΩΠΩΝ

ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ: αυταρχικότητα εξουσίας, σεβασμός στους ανώτερους, κοινά τραπέζια, συζήτηση, καβγάδες, καχυποψία, χειροδικία, δεν γνωρίζουν τα πάντα (π/χ. η Ήρα τις σκέψεις του Δία), συζυγικοί καβγάδες, ανάγκη για φαγητό και ποτό. Οι θεοί ζούσαν όπως οι βασιλικές οικογένειες της εποχής.

ΔΙΑΦΟΡΕΣ: Οι θεοί ζουν μέσα στη μακαριότητα (ευτυχία), έχουν υπερφυσικές ικανότητες, πίνουν νέκταρ κ.λ.π.

Η ΙΚΕΣΙΑ

Η Ικεσία ήταν θεσμός στην Αρχαία Ελλάδα και οι ικέτες προστατεύονταν από έναν άγραφο νόμο. Προστάτης των ικετών θεωρούνταν ο Ικέσιος Δίας. Ο ικέτης είχε διαπράξει συνήθως έγκλημα ή σοβαρό αδίκημα, είχε παραβιάσει πολιτικό ή ηθικό νόμο. Για ασυλία προσέτρεχε στον βωμό ενός ναού ή στην εστία της οικίας ενός ισχυρού άνδρα. Στο χέρι του κρατούσε σύμβολο της δυστυχούς του θέσης, ένα κλαδί ελιάς περιτυλιγμένο με άσπρο μαλλί προβάτου, την Ικετηρία.

Η Ικεσία στην Ιλιάδα συνδέεται με το ευρύτερο θέμα του θανάτου. Ο ικέτης παρακαλά άμεσα ή έμμεσα τον άνθρωπο από τον οποίο εξαρτάται η ζωή του ή το θεό να τον βοηθήσει να αποφύγει

το θάνατο.

Τυπικό σχήμα της ικεσίας στην Ιλιάδα :

α. σωματικές εκφράσεις

- γονάτισμα του ικέτη και άγγιγμα των γονάτων του ικετευόμενου και της γενειάδας του, αν πρόκειται για άνδρα,
- προσφορά δώρων και υπόσχεση μελλοντικών.

β. δομή ικεσίας

- επίκληση
- χαρακτηριστικά επίθετα – αρμοδιότητες του θεού
- υπενθύμιση παλαιότερων προσφορών του θνητού
- αίτημα

Το τυπικό αυτό σχήμα δεν τηρείται πάντοτε και η παράβασή του εξυπηρετεί κάθε φορά το σκοπό του ποιητή που ξέρει να ποικίλει για να αποφεύγει τη μονοτονία της επανάληψης.

Η ικεσία παρουσιάζεται θεοποιημένη στην Ιλιάδα: εκπροσωπείται από τις Παράκλησες («Λιταί») και η προσβολή τους (= η άρνηση του ικέτη) επιφέρει τιμωρία στον άνθρωπο που δε σέβεται τη θεϊκή τους υπόσταση.

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΑΠΟΔΟΣΗΣ

Στην ομηρική εποχή οι θεοί δεν ενεργούν με γνώμονα την ηθική ούτε παρουσιάζονται ως φύλακες του νόμου και υπερασπιστές του δικαίου. Όταν ο Χρύσης, πληγωμένος από την προσβλητική συμπεριφορά του Αγαμέμνονα, ζήτησε από τον Απόλλωνα να σκορπίσει θανατικό στους Αχαιούς, δεν επικαλέστηκε την **αδικία** που έγινε σε βάρος του αλλά τη **συνολική προσφορά του στο θεό**. Έτσι και ο Αχιλλέας που ζητάει μέσω της Θέτιδας από το Δία να φέρει καταστροφή στους Αχαιούς, δεν προβάλλει κανέναν ηθικό κανόνα και το αίτημα του δε στηρίζεται στο δίκιο του. Αυτό που θα ζητήσει η Θέτιδα από το Δία είναι να της ξεπληρώσει μια παλιά μεγάλη υποχρέωση του, την αποτελεσματική βοήθεια που του πρόσφερε κάποτε, όταν ο αρχηγός των θεών είχε βρεθεί σε πολύ δύσκολη θέση. Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι στις σχέσεις ανθρώπων και θεών (αλλά και στις μεταξύ των θεών σχέσεις), ισχύει η αρχή της προσφοράς και της ανταπόδοσης, η οποία δημιουργεί υποχρεώσεις και στα δύο μέρη και παραπέμπει σε συμφεροντολογική συναλλαγή.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΜΟΡΦΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΘΕΩΝ

Ομοιότητες θεών και ανθρώπων

Οι θεοί διοικούνται όπως οι άνθρωποι της ομηρικής εποχής: κάποιος ασκεί την εξουσία αυταρχικά και οι άλλοι υποτάσσονται σ' αυτόν.

Σέβονται τους ιεραρχικά ανωτέρους τους (εμπρός εις τον πατέρα όλοι θεοί σηκώθηκαν) Και οι θεοί συγκεντρώνονται γύρω από κοινά τραπέζια, συζητούν, σκέφτονται κτλ. Έχουν και οι θεοί συναισθηματικό κόσμο: ζηλεύουν, εκνευρίζονται, οργίζονται, φοβούνται,

στενοχωριούνται, χαίρονται έχουν αδυναμίες και κακίες σαν εκείνες των ανθρώπων δηλαδή καβγαδίζουν, γίνονται καχύποπτοι, απειλούν, χειροδικούν.

Οι θεοί δεν είναι παντογνώστες, όπως και οι άνθρωποι (η Ήρα, αν και θεά, δε γνωρίζει τους στοχασμούς του Δία).

Ο συζυγικός τους βίος είναι όπως εκείνος των ανθρώπων: τα αντρώγυνα δε ζουν πάντοτε αρμονικά, οι γυναίκες υποπτεύονται τους άντρες τους και τους κάνουν συζυγικές σκηνές, ενώ εκείνοι συμπεριφέρονται σ' αυτές αυταρχικά, φτάνοντας ως το βίαιο ξυλοδαρμό. Έχουν και οι θεοί ανάγκη από πιοτό. Οι θεοί στον Όλυμπο ζουν και συμπεριφέρονται όπως οι βασιλικές οικογένειες της εποχής.

Διαφορές των θεών από τους ανθρώπους

Οι θεοί ζουν μέσα στην ευδαιμονία, ανέμελοι, απαλλαγμένοι από βιοτικές μέριμνες (η απασχόληση τους με τις έγνοιες των ανθρώπων δεν τους βγάζει για πολύ από την ευδαιμονία τους). Έχουν υπερφυσικές ικανότητες. Οι θεοί δεν πίνουν νερό ή κρασί παρά μόνο νέκταρ.

Ραψωδία Ζ

στ. 369-529

«Έκτορος και Ανδρομάχης ομιλία»

ΕΝΟΤΗΤΕΣ

1η. Η αναζήτηση της Ανδρομάχης από τον Έκτορα (στ. 369-389)

χώρος: το ανάκτορο του Έκτορα / πρόσωπα: Έκτορας, οικονόμος, (δούλες = βουβά πρόσωπα)

2η. Η συνάντηση Έκτορα – Ανδρομάχης (στ. 390-494)

χώρος: οι Σκαιές Πύλες / πρόσωπα: Έκτορας, Ανδρομάχη (παραμάννα, Αστυάνακτας = βουβά πρόσωπα)

3η. Ο θρήνος για τον Έκτορα (στ. 495-502)

χώρος: το παλάτι του Έκτορα / πρόσωπα: Ανδρομάχη, γυναίκες του σπιτιού

4η. Η συνάντηση του Πάρη με τον Έκτορα (στ. 503-529)

χώρος: ο δρόμος που οδηγεί από τις Σκαιές Πύλες στην τρωική πεδιάδα / πρόσωπα: Έκτορας, Πάρης

A. Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΔΡΟΜΑΧΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΚΤΟΡΑ

Επική ειρωνεία: Αναζήτηση Ανδρομάχης από τον Έκτορα: Οι ακροατές μαθαίνουν από τον ποιητή ότι η Ανδρομάχη βρίσκεται στα τείχη και κλαίει, κάτι που ο Έκτορας θα μάθει στη συνέχεια από την οικονόμο του σπιτιού.

άστοχα ερωτήματα: Άστοχα ερωτήματα έχουμε όταν η απάντηση σε αυτά δεν στοχεύει στη διερεύνηση της αλήθειας (η απάντηση δεν ενδιαφέρει άμεσα εκείνον που ρωτάει). Τα ερωτήματα απορρίπτονται ένα προς ένα ως «άστοχα», για να διατυπωθεί στο τέλος έντονα η αλήθεια. **Πρόκειται για τυπικό μοτίβο που συναντάμε στο έπος και στα δημοτικά τραγούδια.**

Ο Έκτορας ρωτάει:

- αν η Ανδρομάχη πήγε σε καμιά συννυφάδα της
- αν πήγε σε καμιά κουνιάδα της
- αν πήγε με τις άλλες αρχόντισσες στον ναό της Αθηνάς

Η οικονόμος απαντά αρνητικά και δίνει πληροφορίες για:

- τον λόγο της εξόδου της Ανδρομάχης
- την ψυχική της κατάσταση
- το ότι έχει μαζί της το γιο τους

επιβράδυνση: τα άστοχα ερωτήματα στην αρχή της ενότητας λειτουργούν ως επιβράδυνση

B. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΕΚΤΟΡΑ ΑΝΔΡΟΜΑΧΗΣ

Ο Λόγος της Ανδρομάχης

Στόχος: Η Ανδρομάχη προσπαθεί να αποτρέψει τον Έκτορα από τη μάχη, προτείνοντάς του μάλιστα ένα αμυντικό πολεμικό σχέδιο. Στον λόγο της Ανδρομάχης εντοπίζονται οι ακόλουθες ενότητες που ταυτόχρονα αποτελούν **επιχειρήματα**:

- πρόβλεψη και φόβοι για το μέλλον (406-413)
- αναδρομή στο τραγικό παρελθόν της (414-430)
- έκκληση και πρόταση (431-439)

Τον ικετεύει να λυπηθεί την ίδια και το παιδί τους και του προτείνει σχέδιο αμυντικής στρατηγικής: να παραμείνει στην πόλη (= στα ασφαλή μετόπισθεν) και να οργανώσει την άμυνά της στο ευπαθές σημείο του κάστρου.

Η αναφορά στη μελλοντική χηρεία της και στην ορφάνια του γιου της αποτελεί **προσήμανση (=προϋδεασμό)** για όσα θα συμβούν στο μέλλον.

Η εκτενής αναδρομή της Ανδρομάχης στο τραγικό οικογενειακό της παρελθόν αποτελεί **επιβράδυνση**, εφόσον καθυστερεί την εξέλιξη της πλοκής.

Επιπλέον αποτελεί **ειρωνεία**, διότι οι ακροατές γνωρίζουν από την παράδοση ότι ο Αχιλλέας θα σκοτώσει τον Έκτορα, ενώ η Ανδρομάχη τον αναφέρει μόνο ως υπεύθυνο για την τραγική τύχη της οικογένειάς της.

Ο Αντίλογος του Έκτορα

Στο συναισθηματικό ξέσπασμα της ανήσυχης γυναίκας απαντάει η νηφάλια λογική του ψύχραιμου άντρα: Ωστόσο, ο Έκτορας δεν διαλύει τους φόβους της γυναίκας του, αλλά προσθέτει τους δικούς του. **Ο λόγος του χωρίζεται στα ακόλουθα μέρη:**

- κατανόηση της Ανδρομάχης
- άρνηση του αιτήματος της Ανδρομάχης και αιτιολόγηση: ηθική ευθύνη του Έκτορα απέναντι στο λαό της Τροίας. Μια πράξη δειλίας είναι ασύμβατη με την ηθική του συνείδηση, την ηρωική του φύση και την αρχοντική του καταγωγή.
(Η **δόξα**, η **τιμή**, οι **ηρωικές αρχές** και το **ιδανικό της υστεροφημίας** είναι πάνω από τη ζωή του και την οικογένειά του – **Φοβούμαι = αιδούμαι** = ντρέπομαι τους άλλους, υπολογίζω τη γνώμη τους – **Η αιδώς** = συναίσθημα τιμής, φόβος της ατίμωσης, ήταν πολύ σημαντική αρετή για τους ανθρώπους της εποχής)
- πρόβλεψη για τον αφανισμό της Τροίας
- ο πόνος για το τραγικό τέλος της Ανδρομάχης (ο αφανισμός της Τροίας θα σημαίνει και τον αφανισμό της οικογένειάς του)
- τα μελλοντικά δεινά και η καταισχύνη (χηρεία, ορφάνια, μοναξιά, έλλειψη προστασίας και κοινωνική καταισχύνη = πολύ μεγάλη ντροπή, εξευτελισμός)
- Η ταπείνωση του Έκτορα
- Προτιμότερος ο θάνατος

Όλα τα παραπάνω αποτελούν **προσήμανση** για το μέλλον.

Έκτορας και Αστυάνακτας

Αφού ο ποιητής αφιέρωσε στη συνάντηση των δύο συζύγων πάνω από 70 στίχους, βάζει στη σκηνή και το τρίτο μέλος της οικογένειας, τον μικρό Αστυάνακτα.

Ανοίγει τα χέρια προς το παιδί του, λαχταρώντας να το πάρει αγκαλιά, όμως εκείνο βάζει τις φωνές και αποτραβιέται στην αγκαλιά της παραμάνας του, διότι φοβάται την λαμπερή πανοπλία του.

Η προηγούμενη **ένταση** ακολουθείται από **χαλάρωση** και στιγμές ξεγνοιασιάς (Έκτορας και Ανδρομάχη γελούν).

Ο Έκτορας βγάζει **συμβολικά** την περικεφαλαία και την απιθώνει στη γη. **Ο πολεμιστής δίνει τη θέση στον πατέρα**, που στοργικά αγκαλιάζει το παιδί του. **(αντιπολεμικό μήνυμα)** Το παιδί φοβάται και αποστρέφεται τη πολεμική πλευρά του πατέρα, οπότε εκείνος αναγκάζεται για λίγο να βγάλει την περικεφαλαία του.

Προσευχή του Έκτορα στον Δία και τους άλλους θεούς, κρατώντας το παιδί του στα χέρια. Εύχεται:

- Να γίνει ο γιος του σπουδαίος πολεμιστής
- Να βασιλεύει με κύρος την Τροία

- Να γίνει καλύτερος από τον πατέρα του
- Να είναι η χαρά της μητέρας του

Αντίφαση: στην Ανδρομάχη μιλούσε με **απαισιοδοξία**, ενώ στην προσευχή μιλά με **αισιοδοξία**. Ωστόσο, στην Ανδρομάχη μιλά ο **Έκτορας-πολεμιστής**, που ξέρει ότι θα χαθεί η Τροία, ενώ τώρα μιλά ο **Έκτορας-πατέρας**, που αφήνει να τον παρασύρει το όραμα της μελλοντικής ευτυχίας του παιδιού του.

Τα λόγια του Έκτορα συνιστούν **επική ειρωνεία** για τους ακροατές που ξέρουν από την παράδοση, ότι μόλις οι Αχαιοί κυριεύσουν την Τροία, θα γκρεμίσουν τον Αστυάνακτα από τα τείχη.

Ο αποχωρισμός

Ο Έκτορας αποχωρίζεται την οικογένειά του με τρόπο φυσικό, χωρίς μελοδραματισμούς.

- Παραδίδει τον γιο του στα χέρια της γυναίκας του.
- Η Ανδρομάχη νιώθει ανάμεικτα συναισθήματα, καθώς γελάει μέσα στα δάκρυά της. («δακρυόεν γελάσασα»)
- Ο Έκτορας χαϊδεύει την Ανδρομάχη, **τελευταία εκδήλωση τρυφερότητας στη γυναίκα του**.
- Προσπαθώντας να παρηγορήσει την Ανδρομάχη, ο Έκτορας αναπτύσσει μια **ορθολογιστική θεωρία για την αντιμετώπιση του θανάτου**, λέγοντας ότι η **μοίρα** κάθε ανθρώπου είναι προδιαγεγραμμένη και πώς **καθένας πεθαίνει όταν έρθει η ώρα του**.
- Ο Έκτορας, με τις οδηγίες στην Ανδρομάχη για τις καθημερινές **γυναικείες ασχολίες στο σπίτι**, δίνει στον αποχαιρετισμό έναν συνηθισμένο τόνο και όχι την τραγικότητα του τελευταίου αποχωρισμού:
- Υπενθυμίζει στην Ανδρομάχη ότι **τα ζητήματα του πολέμου είναι αρμοδιότητα των αντρών**.
- Φοράει ξανά την περικεφαλαία του και **από σύζυγος και πατέρας γίνεται πολεμιστής**.
- Η σκηνή του αποχωρισμού ολοκληρώνεται με την εικόνα της Ανδρομάχης, που γυρίζει κάθε τόσο δακρυσμένη να δει τον τον Έκτορα, σαν να ήξερε πως ήταν η τελευταία φορά που τον έβλεπε ζωντανό. Έτσι, κλείνει όπως άρχισε, με την εικόνα της δακρυσμένης Ανδρομάχης (**κύκλος**).

Γ. ΘΡΗΝΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΤΟΡΑ – Ο ΕΚΤΟΡΑΣ ΣΤΗ ΣΚΙΑ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

Η Ανδρομάχη μόλις φτάνει στο παλάτι ξεσηκώνει γενικό θρήνο για τον Έκτορα, παρόλο που εκείνος είναι ακόμη ζωντανός, καθώς προαισθάνεται ότι δεν θα επιστρέψει πια. Το μοιρολόγι αυτό είναι πρόωρο (γιατί λόγος για τον θάνατο του Έκτορα θα γίνει στη ραψωδία Χ) ωστόσο εξυπηρετεί μια ποιητική σκοπιμότητα: από δω και στο εξής παρακολουθούμε τον ήρωα να αγωνίζεται υπό τη σκιά του θανάτου του, παρόλο που ο ποιητής δεν τον φορτώνει με τη

βεβαιότητα του επικείμενου θανάτου του. Αντίθετα ο Αχιλλέας γνωρίζει πως θα πεθάνει σύντομα.

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΕΚΤΟΡΑ & ΠΑΡΗ

Ο Πάρης μετά την μονομαχία με τον Μενέλαο παρέμεινε στο σπίτι του πικραμένος και ταπεινωμένος. Ο Έκτορας, πριν συναντήσει την Ανδρομάχη, τον συνάντησε και τον επέπληξε αυστηρά, θυμίζοντάς του ότι ο πόλεμος γίνεται εξαιτίας του και προτρέποντάς τον να γυρίσει στη μάχη. Μετά τη συνάντηση του Έκτορα με την Ανδρομάχη, τα δυο αδέρφια συναντιούνται ξανά και η εικόνα του Πάρη αποκαθίσταται:

- Παρουσιάζεται ως πολεμιστής με τη λαμπρή του εξάρτυση
- Προβάλλεται η ορμητικότητα, η ταχύτητα, η ομορφιά και η περηφάνια του με μια εκτενή **παρομοίωση** (στ. 506-514).

Ο Έκτορας αναγνωρίζει τώρα την παλικάριά του Πάρη, δικαιολογείται για την προηγούμενη σκληρότητά του και εκφράζει την αισιοδοξία ότι όλα θα αποκατασταθούν με τη βοήθεια του Δία.

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (ΙΔΕΕΣ & ΑΞΙΕΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ)

πολεμική αρετή, ηρωισμός-διάκριση στη μάχη, φήμη, υστεροφημία

Πρωταρχική αξία και αρετή των ηρώων της Ιλιάδας ήταν η **πολεμική ανδρεία**, που τους έδινε κοινωνική καταξίωση και καλό όνομα. Το καλό όνομα (την καλή «**φήμη**») ενδιαφέρονταν οι ήρωες να το διατηρήσουν και μετά τον θάνατό τους (**υστεροφημία**), οπότε ο ρόλος της κοινής γνώμης ήταν και πάλι σημαντικός.

«αιδώς» – ο ρόλος της κοινής γνώμης

Στην ηρωική εποχή η αξία ενός ανθρώπου υπολογιζόταν με βάση **την υπόληψη που του είχαν οι άλλοι**. Γι αυτό πρωταρχικό μέλημά των ηρώων ήταν να επιδιώκουν πράξεις σύμφωνες με τις **προσδοκίες της κοινής γνώμης**.

Μοίρα: Παντοδύναμη η Μοίρα στη ζωή των ανθρώπων

στ. 487-489: «δεν θα με στείλει άνθρωπος η ώρα μου πριν φθάσει/ και άνθρωπος άμα γεννηθεί, είτε γενναίος είναι/ είτε δειλός, δεν δύναται τη μοίρα ν' αποφύγει.»

Η θέληση του Δία: Η θέληση του Δία κυβερνά τις ζωές θεών και ανθρώπων

στ. 526: «θα διορθωθούν τούτ' άν θελήσει ο Δίας»

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΥΛΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Ρόλος ανδρών και γυναικών (αρμοδιότητες-ασχολίες):

Άντρες: πόλεμος (έξω) // γυναίκες: σπίτι, οικιακές ασχολίες (μέσα)

Παραμάνα-τροφός – υπηρέτριες (συνοδεύουν τις γυναίκες αριστοκρατικής καταγωγής)

Η γυναίκα ως λάφυρο πολέμου (λόγος Ανδρομάχης)

Απόδοση τιμής στον νεκρό πολεμιστή – Τιμή του αντιπάλου (στ. 416-418: [ο Αχιλλέας] «τον εσεβάσθη / νεκρόν, δεν τον εγύμνωσε, και με όλην την λαμπρήν του/ αρματωσιά τον έκαυσε κι εσήκωσε του μνήμα» - ο πολεμιστής που βρίσκει ηρωικό θάνατο στη μάχη πρέπει να τιμηθεί και να ταφεί μαζί με τα άρματά του)

Θρήνος γυναικών (η Ανδρομάχη με τις Τρωαδίτισσες θρηνούν τον Έκτορα ζωντανό)

όλα τα υλικά αντικείμενα: ναός, πύργος, άρματα, η κόρυθα της περικεφαλαίας.

ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ/ ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

Προϊδεασμός, προσήμανση

Λόγος Ανδρομάχης: Η αναφορά στη μελλοντική χηρεία της και στην ορφάνια του γιου της αποτελεί προσήμανση για όσα θα συμβούν στο μέλλον.

Αντίλογος του Έκτορα: ο αφανισμός της Τροίας, η τραγική τύχη της Ανδρομάχης, κλπ

επιβράδυνση

Αναζήτηση Ανδρομάχης από τον Έκτορα:

Λόγος Ανδρομάχης: Η εκτενής αναδρομή της Ανδρομάχης στο τραγικό οικογενειακό της παρελθόν αποτελεί επιβράδυνση, εφόσον καθυστερεί την εξέλιξη της πλοκής.

επική ειρωνεία

Λόγος της Ανδρομάχης: Οι ακροατές γνωρίζουν από την παράδοση ότι ο Αχιλλέας θα σκοτώσει τον Έκτορα, ενώ η Ανδρομάχη τον αναφέρει μόνο ως υπεύθυνο για την τραγική τύχη της οικογένειάς της.

Έκτορας – Αστυάνακτας: Τα λόγια του Έκτορα συνιστούν επική ειρωνεία για τους ακροατές που ξέρουν από την παράδοση ότι, μόλις οι Αχαιοί κυριεύσουν την Τροία, θα γκρεμίσουν τον Αστυάνακτα από τα τείχη.

αναχρονισμός: καύση νεκρών στ. 418: «τον έκαυσε κι εσήκωσε του μνήμα»

εναλλαγή σκηνών έντασης & σκηνών χαλάρωσης

Οι πολεμικές σκηνές που προηγήθηκαν εναλλάσσονται με μια ειρηνική, οικογενειακή στιγμή (συνάντηση Έκτορα – Ανδρομάχης)

παρομοιώσεις

Πλατιά, εκτεταμένη, σύνθετη παρομοίωση : παρομοίωση που εκτείνεται σε περισσότερους από ένα στίχους. Η εικόνα που θέλει να τονίσει ο ποιητής παρομοιάζεται με μια άλλη εικόνα από τη φύση ή τη ζωή, που είναι περισσότερο οικεία στον ακροατή. Κατά την ανάλυση μιας πλατιάς παρομοίωσης διακρίνουμε:

α. τι παρομοιάζεται

β. με τι

γ. το κοινό τους σημείο

δ. το ρόλο της παρομοίωσης

παρομοίωση (στ. 506-514)

α. τι παρομοιάζεται: ο Πάρις

β. με τι: με καλοθρεμμένο περήφανο άλογο που σπάει τα δεσμά του

γ. το κοινό τους σημείο: η ορμή, η περηφάνια, η ταχύτητα, η ομορφιά

δ. ο ρόλος της παρομοίωσης: παραστατικότητα, ζωντάνια

Τυπικά, στερεότυπα επίθετα

λοφοσείστης Έκτωρ, ο ανδροφόνος Έκτωρ, λευκόχερη Ανδρομάχη, ασύγκριτη Ανδρομάχη, πολύδωρη συμβία, Εκτορίδης Αστυάνακτας, θείος Αχιλλέας, μέγας Αετίων, μαύρος Άδης, υψίπυλος Θήβη, η Ίλιος η αγία, αιγιδοφόρος Δίας, δοξαστός Ιδομενεύς, ατρόμητος Τυδείδης, ο Πρίαμος ο δυνατός, σεβαστή μητέρα, Πριαμίδης Πάρις, θεόμορφος Αλέξανδρος, πολύχαλκα και υπέρλαμπρα άρματα

σχήμα κύκλου

Η σκηνή κλείνει όπως άρχισε με την εικόνα της δακρυσμένης Ανδρομάχης.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ

Ανδρομάχη:

- Αφοσιωμένη σύζυγος, αλλά και εξαρτημένη από αυτόν, εφόσον αποτελεί το μοναδικό της στήριγμα (αγωνιά για τον Έκτορα, τον παρακαλεί να μην πάει στη μάχη, κλαίει)
- Συναισθηματική, εκδηλωτική και διακριτικά τρυφερή (αγωνιά, φοβάται, κλαίει)
- Επινοητική και εύστοφη, αλλά και παρεμβατική [επινοεί ένα αμυντικό πολεμικό σχέδιο, προκειμένου να κρατήσει τον Έκτορα μακριά από το επικίνδυνο πεδίο της μάχης → **υπέρβαση της αντίληψης για τον ρόλο της γυναίκας** (γυναικείες ασχολίες)]
- Στοργική μητέρα, αφοσιωμένη στο παιδί της

Τα συναισθήματα της Ανδρομάχης

- ✓ αγωνία, πανικός, απόγνωση
- ✓ ανακούφιση (μόλις βλέπει τον Έκτορα ζωντανό)
- ✓ αγάπη και τρυφερότητα για τον άντρα της
- ✓ θλίψη και ανασφάλεια
- ✓ απελπισία και πόνος (προβλέπει τον θάνατο του Έκτορα)
- ✓ ανάμεικτο συναίσθημα χαράς και πόνου
- ✓ πόνος, αγωνία, αγάπη (όταν αποχαιρετά τον Έκτορα)

Έκτορας:

- ήρεμος και ψύχραιμος (αντιμετωπίζει με τη λογική τη συναισθηματική έκρηξη της γυναίκας του)

- γενναίος πολεμιστής
- αποφασιστικός και προσηλωμένος στο χρέος προς την πατρίδα του και στα ηρωικά ιδανικά
- διορατικός (προβλέπει την πτώση της Τροίας)
- αφοσιωμένος σύζυγος και διακριτικά τρυφερός
- στοργικός και τρυφερός ως πατέρας
- στοχαστικός με κατασταλαγμένες απόψεις για τη ζωή και τον θάνατο
- συμπαραστάτης απέναντι στον αδερφό του

ΡΑΨΩΔΙΑ Π

684-867

«Το κύκνειο άσμα και ο θάνατος του Πάτροκλου».

Δομή και νοηματική προσέγγιση

α) στ.684-695 «Η επέλαση του Πάτροκλου έως τα τείχη της Τροίας»

Ο Πάτροκλος δείχνοντας απείθεια στις εντολές του Αχιλλέα ορμά ακάθεκτος κατά των Τρώων , παρασυρμένος από τη νίκη του. Ο ποιητής μάλιστα **προσημαίνει** τον θάνατό του (στ.686-7), καταλογίζοντάς του ευθύνη για τον πρόωπο χαμό του, χωρίς όμως να παραλείψει να αναφερθεί στην παρεμβατική δύναμη του Δία , που ρυθμίζει τη ζωή του ανθρώπου έως ένα επιτρεπόμενο όριο. Στη συνέχεια η γενναιότητά του στη μάχη αισθητοποιείται με την αναφορά στα ονόματα των εννέα σημαντικών Τρώων (επειδή είναι επώνυμοι) που βρέθηκαν στο διάβα του και σκοτώθηκαν.

β) στ. 698-725 «Η διπλή παρέμβαση του Απόλλωνα»

Η νικηφόρα πορεία του ήρωα παρουσιάζεται με τέτοια ένταση , ώστε να φαίνεται ότι έφτασε η ώρα της άλωσης της Τροίας. Επιχειρεί μάλιστα τρεις φορές να παραβιάσει τα τείχη και ενώ ο ποιητής τον ενδύει με τη μορφή ενός θεού (ότι ως δαίμων...,στ.705), έρχεται ο Απόλλωνας (**θεϊκή επιφάνεια**), ως βασικός υπερασπιστής της πόλης, στην τέταρτη πλέον απόπειρα να ανακόψει οριστικά την πορεία του. Από το ίδιο το στόμα του θεού πληροφορούμαστε ακόμη την πτώση της Τροίας (**προϊδεασμός**), την οποία δε θα προκαλέσουν ούτε ο Πάτροκλος, αλλά ούτε και ο Αχιλλέας. Στη συνέχεια ο Απόλλωνας όχι πια με επιφάνεια, αλλά **με ενανθρώπιση** συνεχίζει το σωτήριο σχέδιό του, στρεφόμενος στον Έκτορα με τη μορφή του συγγενή του ,του Άσιου, με σκοπό να τον ενθαρρύνει να αντιμετωπίσει τον Πάτροκλο. Μάλιστα τον ελέγχει για τη λιπόψυχη στάση του, χρησιμοποιώντας την τεχνική της ειρωνείας (ελεεινήν ανάπαυσιν θα είχες, 723), για να τον αποτρέψει να κλειστεί στα τείχη.

γ) στ.726-750 «Η επίθεση του Έκτορα στον Πάτροκλο και η θανάτωση του Κεβριόνη»

Από εδώ και στο εξής αρχίζει η δεύτερη και τελευταία πορεία θριάμβου του Πάτροκλου, εναντίον του οποίου κινείται αποφασιστικά ο Έκτορας. Στη συνέχεια με μια ωμή ρεαλιστική εικόνα (740-3) δίνεται ο φόνος του Κεβριόνη (ηνίοχος του Έκτορα), τον οποίο, κάνοντας χρήση της ειρωνείας, ο Πάτροκλος τον παρομοιάζει με δύτη, καθώς αφήνει την τελευταία του πνοή

πέφτοντας από το άρμα του στο έδαφος. (Ο ποιητής χρησιμοποιεί πλατιά παρομοίωση)

δ) στ. 751-785 «Σφοδρή μάχη γύρω από το νεκρό σώμα του Κεβριόνη»

Ο ποιητής με **δύο πλατιές παρομοιώσεις** μας παρουσιάζει την μανιώδη προσπάθεια του Πάτροκλου και του Έκτορα να διεκδικήσουν το σώμα του ηνιόχου , αλλά και τη γενικευμένη μάχη Αχαιών και Τρώων . Στην πρώτη περίπτωση οι δύο ήρωες παρουσιάζονται με τη μορφή λιονταριών που αγωνίζονται για τη λεία τους, ενώ στη δεύτερη η μαχητικότητα των δύο στρατευμάτων δίνεται με την παραστατική εικόνα της σύγκρουσης ισχυρών, αντίθετων ανέμων σε ένα πυκνό δάσος. Όλη αυτή η φονική δράση με τα όπλα, που σκορπούν το θάνατο ,έρχεται σε αντίθεση προς την ακινησία και την ξεγνοιασιά του νεκρού Κεβριόνη (773-776). Τελικά, ενώ πλησιάζει η ώρα του δειλινού, υπερτερούν οι Αχαιοί που πετυχαίνουν και τη σκύλευση του νεκρού. Η δράση του Πάτροκλου συνεχίζεται με τρεις επάλληλες φονικές επιθέσεις και στην κάθε μία από αυτές σκοτώνει εννέα αντιπάλους.

Η μάχη γύρω από το νεκρό σώμα του Κεβριόνη, είναι δικαιολογημένη σύμφωνα με τους κανόνες του ομηρικού πολέμου. Ο νικητής για να ολοκληρώσει τη νίκη του έπρεπε να αφαιρέσει τα όπλα του αντιπάλου του ενώ οι σύντροφοι του νεκρού έπρεπε να τον προστατεύσουν από την προσβολή της σκύλευσης του σώματός του)

ε) στ.786-804 «Ο αφοπλισμός του Πάτροκλου από τον Απόλλωνα»

Στην τέταρτη πια απόπειρα, στο απόγειο της δόξας του, προκαλεί ξανά την παρέμβαση του Φοίβου που θα του στερήσει τη ζωή, έτσι όπως εξαγγέλλεται από τον ίδιο τον ποιητή (προϊδεασμός, στ. 787) .Ο θεός θα ανακόψει την πορεία του απογυμνώνοντάς τον από τον περίλαμπρο οπλισμό του, το κράνος με τη φούντα, το δόρυ (το μοναδικό όπλο του Πάτροκλου που δεν ανήκε στον Αχιλλέα) , την ασπίδα, τον θώρακα. Χτυπώντας τον μάλιστα από πίσω, τονίζεται η δύναμη του Πάτροκλου, αφού και ο ίδιος ο Απόλλωνας αναγκάζεται να μεταχειριστεί τέχνασμα πολεμικό.

στ) στ. 805-817 «Ο τραυματισμός του Πάτροκλου από τον Εύφορβο»

Ενώ έχουν παραλύσει τα μέλη του Πάτροκλου από το χτύπημα του Φοίβου και βρίσκεται σε σκοτοδίνη, ο Εύφορβος καταφέρνει σημαντικό πλήγμα με το κοντάρι του ανάμεσα στους ώμους. Και αυτός όμως ο σπουδαίος Τρώας με τις εξαιρετικές επιδόσεις δε μένει να αναμετρηθεί με τον Πάτροκλο ούτε και τώρα που καταλήγει άοπλος και τραυματισμένος. Η φυγή του είναι άλλη μια απόδειξη της αριστείας του ήρωα και του τρόμου που έχει προκαλέσει στους αντιπάλους.

ζ) στ. 818-842 «Το τελειωτικό χτύπημα του Έκτορα στον Πάτροκλο»

Ο Έκτορας δίνει το θανατηφόρο χτύπημα προκαλώντας ένα διαμπερές τραύμα κάτω από τα πλευρά του πληγωμένου ήρωα. Παρ' όλο που η δράση του δε γίνεται πισωπλάτα , όπως οι προηγούμενες, είναι πασιφανές ότι δίνει μια μάχη με άνισους όρους. Ο ποιητής επιμένει να παρουσιάζει την αγωνιστικότητα του Πάτροκλου με μια παραστατική παρομοίωση (823-9) από το ζωικό βασίλειο. Στη συνέχεια ο Έκτορας , αν και δε δικαιολογείται να υπερηφανεύεται για την εξόντωση του άοπλου και εξουθενωμένου αντιπάλου του, προχωρά σε καυχησιολογία , ειρωνεύεται και εξευτελίζει τον ετοιμοθάνατο, ενώ η αναφορά του στο όνομα του Αχιλλέα ηχεί στα αυτιά των ακροατών σαν επική ειρωνεία για τον δικό του χαμό.

η) στ. 843-867 «Οι προβλέψεις και το ξειψύχισμα του Πάτροκλου»

Ο Πάτροκλος ψυχορραγώντας δεν μπορεί να κρύψει το παράπονό του για τον ρόλο των θεών ούτε αφήνει αναπάντητο τον αλαζονικό λόγο του Έκτορα, αλλά δίνει τις πραγματικές διαστάσεις της δράσης του. Με τη μαντική δύναμη που έχουν οι μελλοθάνατοι προλέγει και τον δικό του θάνατο, γεγονός που ο Έκτορας αμφισβητεί θαμπωμένος από τον θρίαμβο της νίκης του. Αισιοδοξεί μάλιστα ότι ο Αχιλλέας θα είναι ο δεύτερος στη σειρά που υποκύψει στη λόγχη του. Μια προσπάθεια να αντιμετωπίσει και τον ηνίοχο Αυτομέδοντα αποτυγχάνει, αφού τα ξακουστά άλογα του Αχιλλέα τον έχουν φυγαδεύσει.

Συμπληρωματικά σχόλια

Στ.686, ποια τύφλωσις! : ο ήρωας με ενισχυμένη αυτοπεποίθηση από τις συνεχείς νίκες φτάνει στην άτη και λησμονεί τις εντολές του Αχιλλέα να μην προχωρήσει πέρα από την περιοχή των πλοίων. Ο θάνατός του λοιπόν εντάσσεται στο γνωστό σχήμα ύβρη και τιμωρία, αφού παραβίασε το μέτρο, νομίζοντας ότι θα κυριεύσει την Τροία γεγονός που ήταν πέρα από τις δυνάμεις του και τη μοίρα.

Στ.692 Ποιον πρώτον... : ο ποιητής απευθύνεται στον ήρωα χρησιμοποιώντας β' ενικό πρόσωπο. Το ρητορικό αυτό σχήμα ονομάζεται αποστροφή και το συναντάμε σε πολλά σημεία της ενότητας (στ.744,754,787,812-3,843) και δηλώνει τη συμπάθεια και τη συμπόνια του ποιητή για τον ήρωα τον οποίο προσπαθεί μάταια να προειδοποιήσει, γιατί έχει περάσει σ' ένα άλλο επίπεδο, αφού φαντάζει θεός.

Στ.702 κ.εξ.: τεχνική της αποτυχημένης απόπειρας σύμφωνα με την οποία ο ήρωας ορμά τρεις φορές και την τέταρτη τον αναχαιτίζει κάποιος θεός. Στην επισκοπούμενη ενότητα χρησιμοποιείται δύο φορές, όταν προσπαθεί να καταλάβει τα τείχη και στους στίχους 783-88 με τις τρεις φονικές επιθέσεις κατά των εχθρών με τις οποίες φτάνει και στην κορύφωση της αριστείας του.

Στ.744 κ. εξ.: είναι η τελευταία φορά που ο Πάτροκλος γελά με τη νίκη του. Τα ειρωνικά του λόγια και η κυνική θριαμβολογία του προέρχονται από την άγνοια ότι και το δικό του τέλος πλησιάζει.

Στ. 780, χωρίς να θελ' η μοίρα: όταν κάποιος επιχειρεί κάτι που είναι ενάντια στη θέληση της μοίρας θα ακολουθήσουν σημαντικές ανατροπές, όπως αποδεικνύει η συνέχεια του επεισοδίου.

Αριστεία του Πάτροκλου : αριστεία ονομάζεται η ξεχωριστή ανδρεία που παρουσιάζει ένας ήρωας στη μάχη και αφού ακολουθήσει κάποια τυπικά στάδια που προβάλλουν τη γενναιότητά του φτάνει στο αποκορύφωμά της. Ενδεικτικά στοιχεία αριστείας του Πάτροκλου είναι ο μεγάλος αριθμός των αντιπάλων που θανατώνει, η προβολή της πολεμικής αρετής του μέσα από παραστατικές παρομοιώσεις (παρομοιάζεται με λιοντάρι, με θεό κ.α.), η τεχνική της αποτυχημένης απόπειρας που προκαλεί την παρέμβαση ενός θεού, η αλαζονεία που έδειξε παρακούοντας τον Αχιλλέα και φτάνοντας στα όρια της ύβρης και η αποκορύφωση με την τριπλή φονική επίθεση και τον αφανισμό 27 συνολικά Τρώων. (Ο αριθμός δεν είναι απόλυτος! Δηλώνει συμβολικά ότι ο Πάτροκλος θανάτωσε πολλούς αντιπάλους του)

Οι παραπάνω σημειώσεις σκοπό έχουν να σας βοηθήσουν στη μελέτη σας και όχι να τις αποστηθίσετε!

Καλό διάβασμα και όλα θα πάνε καλά!!!

Ελένη Χαρμαντζή